

Distinctio XXVI

/Vb 279ra; X 574a/ “Nunc de proprietatibus”, etc. Postquam Magister determinavit de nominibus personalibus et communibus, cuiusmodi sunt trinitas et persona, hic determinat de nominibus personalibus propriis et appropriatis, unde agit de proprietatibus personarum. Et circa hoc duo facit. Primo namque agit de proprietatibus huiusmodi absolute; secundo vero eas comparat ad essentiam et personas, inquirendo utrum proprietates sint ipsae personae et divina essentia. Secunda infra distinctione 33: “Post praedicta”.

Circa primum duo facit. Primo namque agit de proprietatibus propriis personarum. Secundo vero de similitudine et aequalitate quae competunt omnibus personis. Secunda infra distinctione 31: “Praeterea considerari”.

Adhuc circa primum facit duo. Primo namque agit de nominibus personalibus propriis quae sunt relativa. Secundo vero interserit de nominibus relativis quae de Deo dicuntur ex tempore. Secunda infra distinctione 30: “Sunt enim quaedam”.

Circa primum facit tria. Primo enim agit de tribus proprietatibus constitutivis personarum quae sunt paternitas, filiatio, et passiva **/Vb 279rb/** spiratio. Secundo vero agit de proprietate quam importat ingenitus et innascibilitas, quae quidem est Patris notio, non constitutiva proprietatis. Tertio vero agit de hoc nomine ‘principium’, quod significat spirationem activam. Secunda infra distinctione 28: “Praeterea considerari”. Tertia distinctione 29: “Est praeterea aliud nomen”.

Adhuc circa primum facit duo. Primo namque agit de proprietatibus tribus constitutivis personarum, quae exprimuntur nomine Patris, Filii, et Spiritus Sancti. Secundo vero inquit, utrum eadem proprietates exprimantur nomine genitoris, et geniti, imaginis, et verbi. Secunda infra distinctione 27: “Hic quaeri potest”.

Circa primum duo facit. Primo namque praemittit aliqua circa nomen ‘hypostasis’. **/X 574b/** Secundo vero exequitur de proprietatibus personarum, et earum nominibus relativis. Secunda ibi: “Iam de proprietatibus”. Dicit itaque primo quod nunc agendum est de proprietatibus personarum, sed praemittendum est de nomine ‘hypostasis’, quod in eo latet venenum, prout dicit Hieronymus, hoc autem intelligendum est pro tempore primitivo, in quo nondum distinguebatur inter ens solitarium, et per se, et inter substantiam singularem, tunc enim hypostasis, quod significat perseitatem tertii modi, videbatur etiam importare substantiam singularem, et ita Catholici concedentes tres hypostases in divinis deducebantur ab haereticis ad concedendum tres essentias singulares, quod est omnino erroneum, et ita in illo tempore sub nomine ‘hypostasis’ latebat venenum, ex tunc autem considerata distinctione huiusmodi rationum, nomen ‘hypostasis’ obtinuit significatum proprium, unde usus eius absque periculo assumitur in divinis.

Postmodum ibi: “Iam de proprietatibus”. Exequitur Magister inquisitionem personalium proprietatum. Et circa hoc duo facit. Primo namque enumerat huiusmodi proprietates. Secundo, movet quaedam dubia circa ipsas. Secunda ibi: “Hic quaeritur”. Adhuc circa primum facit duo.

Primo enim proprietates huiusmodi enumerat, dicens quod Augustinus, *De fide ad Petrum*, capitulo 2, ait quod aliud est genuisse quam natum esse aliudque procedere quam genuisse vel natum esse, ex quo colligitur quod alia est proprietas sive notio generatio, et alia nativitas, et alia processio, quae consueverunt aliis nominibus appellari, paternitas, filiatio, et spiratio.

Secundo ibi: “Quocirca.” Ostendit huiusmodi proprietates non esse Deo accidentales, sicut est de proprietatibus creaturarum, et ait quod huiusmodi proprietates non dicuntur secundum substantiam, sed secundum relationem, nec tamen secundum accidens, quia nihil accidit Deo, cum totum immutabile et inamissibile sit, quod est in eo; ex quo patet quod fallit regula, qua consuetum est inferri de aliquo quod dicatur secundum accidens, ex hoc quod secundum substantiam non dicitur, fallit inquam, quia in Deo proprietates personales non dicuntur secundum substantiam, et tamen non est verum quod secundum accidens dicantur, sed secundum relationem, quae quidem non est accidentalitas in eo. **/X 575a/**

Postmodum ibi: “Hic quaeritur”. Magister movet dubitationes circa praedicta. Et primo quidem de nomine Filii sive Nati; secundo de nomine Domini et Spiritus. Secunda ibi: “Ita etiam de Spiritu”.

55 Adhuc circa primum facit duo. Primo namque movet dubitationem ex hoc quod dictum est proprium esse nato Deo, quod <est> Dei Filius vel genitus ex Deo, non enim videtur hoc proprium /Vb 279va/ nato Deo, cum homines filii Dei dicantur, ut saepe legimus in Scripturis; et ponit responsionem ad hoc, dicens quod magna est distantia inter filiationem istam et illam, una enim est naturalis et propria, secundum quam persona divina dicitur Filius Dei, alia vero est
60 adoptiva, non naturalis, sed gratuita, secundum quam creatura, utpote homo, dicitur filius Dei.

Secundo ibi: “Homo vero”. Ponit solutionem secundam, dicens quod aliter homo est Dei filius, et aliter Deus natus Filius appellatur, quoniam homo est filius totius trinitatis, et tota trinitas pater eius. Non sic autem de Deo nato, quia non est filius totius trinitatis, sed Filius solius Patris.

65 Postmodum ibi: “Ita etiam de Spiritu”. Movet dubitationem circa proprietatem spirationis, et facit tria.

Primo namque assumit quod nomen Spiritus dicitur relative, quamvis ipsa relatio non appareat in nomine Spiritus, sed in nomine Doni. Et ostendit quod de Patre et Filio praedicatur nomen Spiritus, et nomen sancti divisim, et tunc spiritus significat substantiam; cum vero
70 coniunctim Spiritus Sanctus praedicatur de tertia persona significat relationem.

Secundo ibi: “Hic quaeri potest”. Movet circa hoc dubitationem, dicens quod quaeri potest utrum Pater vel Filius vel etiam trinitas tota possit dici coniunctim “Spiritus Sanctus” sicut disiunctim dicitur et “Spiritus Sanctus”; et respondet quod sic, sed tamen secundum aliam et aliam significationem, quia cum de trinitate, vel de Patre seu Filio, praedicatur, significat
75 essentiam, et non relationem, cum vero de tertia persona significat proprietatem relativam.

Tertio ibi: “Quidam tamen”. Ex hoc reprehendit aliquorum errorem, qui putaverunt nomen Doni vel Spiritus relative non dici, ex hoc quod non apparent secundum convertentiam et mutuam correspondentiam se habere, non enim dicitur Pater Doni vel Spiritus vel Filius Spiritus Sancti vel Doni, quamvis e converso dicatur Donum vel Spiritus amborum. Elidit ergo istum
80 errorem, dicens quod in multis relativis hoc contingit ut non inveniatur vocabulum, quo sibi vicissim correlative respondeant, potest tamen vocabulum fingi praeter usum communem, ut dicamus quod Pater et Filius sunt donator doni et spirator spiritus, et secundum hoc dicitur ‘spiratus spiratoris’, et ‘spirator spiritus’, et consimiliter doni donator, et donatoris donum.

Haec est sententia.

85

Utrum personae divinae constituentur proprietatibus relativis in esse suppositali et personali, et eisdem suppositaliter distinguantur.

Et quia Magister hic incipit tractare de proprietatibus constitutivis personarum, idcirco inquirendum occurrit utrum ipsae personae constituentur in esse suppositali et personali /X
90 575b/ per proprietates, et per eas solum suppositaliter distinguantur.

Quod repugnet relationi, unde relatio universaliter, quod constituat suppositum vel personam. Et videtur quod non, pro eo quod generaliter repugnet relationi unde relatio constituere personam, impossibile est enim quod relatio det esse ad se, sed omne esse quod dat
95 est ad aliud, effectus namque formalis non est oppositus suae formae; unde albedo non dat esse nigrum, nec calor esse frigidum, cum igitur esse ad se opponatur relationi, manifeste convincitur quod relatio non dat esse ad se, sed ad aliud. Sed constat quod subsistere dicitur ad se, nulla /Vb 279vb/ enim res subsistit ad alteram, sed omne illud quod subsistit, ad se ipsum subsistit, secundum Augustinum, VII *De trinitate*, capitulo 4; ergo relationi unde relatio repugnat quod
100 det alicui subsistere et suppositum esse.

Praeterea, relatio quam importat paternitas nullum esse dat alicui nisi in ordine ad filium, sicut patet de Sorte quod nullum esse recipit a paternitate nisi relativum ad alterum. Sed pater non est persona vel suppositum in ordine ad filium, non enim est persona vel suppositum filii. Ergo paternitas non dat patri quod sit suppositum vel persona.

105 Praeterea, suppositum idem est quod prima substantia quae nec de subiecto dicitur nec in subiecto est. Sed relatio non dat alicui quod sit prima substantia, quia genera sunt impermixta, nec ponitur aliquid in genere substantiae per relationem; et iterum prima substantia est magis substantia quam secunda, claret autem quod nihil est secunda substantia per relationem. Ergo relatio non constituit in esse suppositali et personali.

110 Praeterea, esse suppositum vel personam non est aliud quam esse aliquem unum, ut Richardus dicit, IV *De trinitate*. Sed relationi repugnat quod det alicui esse unum istum vel illum vel aliquem, cum esse hunc vel illum sit aliquid absolutum. Ergo repugnat relationi constituere suppositum vel personam.

Praeterea, suppositum habet perseitatem tertii modi, ut dictum est supra. Sed perseitas tertii
115 modi repugnat relationi, et competit soli substantiae, secundum Philosophum, I *Posteriorum*. Ergo repugnat relationi dare esse suppositale.

Praeterea, sicut se habet substantia ad referre, sic relatio ad subsistere. Sed substantia nulli dat formaliter referri. Ergo nec relatio dabit alicui quod subsistat.

Et confirmatur, quia subsistere est proprius modus essendi praedicamenti substantiae, sicut
120 referri praedicamenti relationis.

Praeterea, illud non constituit suppositum quod praesupponit suppositum constitutum. <Sed relatio praesupponit suppositum constitutum> [Sed ... constitutum *om. per homeo. Vb*], dicit enim Augustinus, VII *De trinitate*, quod omne relativum est aliud praeter id quod relative dicitur, et sic illud aliud a relatione suppositum; et iterum relatio oritur ex fundamento et
125 supposito, adhuc etiam supponit illud quod refertur, nec ipsum in esse constituit, sed **/X 576a/** iam constitutum ad aliud refert. Ergo repugnat relationi constituere in esse suppositali.

Et confirmatur, quia relatio videtur esse posterius quocumque supposito et fundamento.

Praeterea, illa non distinguunt supposita nec constituunt quae sunt componibilia in eodem supposito. Sed relationes oppositae sunt componibiles in eodem supposito, sicut patet de
130 relationibus moventis et moti, et producentis et producti. Sortes enim existens unum suppositum movet se, et est movens et motum; similiter etiam in eodem supposito Sortis est pars generans et genita, utpote dum ex alimento generatur caro virtute animae, nec propter hoc caro generans et genita sunt duo supposita, immo in eodem Sorte concurrunt. Ergo relationes supposita non constituunt nec distinguunt.

135 Praeterea, non videtur maior esse diversitas inter duas relationes quam inter duas qualitates oppositas vel duo genera generalissima. Sed duae qualitates oppositae in eodem supposito possunt concurrere, saltem secundum diversas par-**/Vb 280ra/**-tes, ut patet de albedine et nigredine, nec propter hoc partes illae erunt diversa supposita; similiter et qualitas et quantitas sunt in eodem supposito, nec ipsum distinguunt. Ergo nec relatio habet distinguere, ut videtur.

140 Praeterea, omnis relatio terminatur ad aliquid absolutum, licet enim in termino relationis claudatur relatio, non tamen terminatur per relationem, sed per aliquid absolutum [licet enim in termino relationis *add. Vb*]. Sed persona Filii terminat relationem Patris; constat autem quod non per essentiam, quia tunc Pater per prius esset Pater essentiae Filii, et generaret eam, quod est erroneum. Ergo necesse est quod in persona Filii sit aliquid aliud absolutum, per quod
145 terminet relationem Patris.

Praeterea, omnis relatio praeexigit distinctionem extremorum, et non causat eam, quia V *Metaphysicae*, capitulo eodem, probat Philosophus identitatem non esse relationem realem, pro eo quod non exigit extremorum distinctionem realem. Nec valet argumentum, si relatio causaret extremorum distinctionem, quia tunc probaretur idem per idem, vel per suum posterius. Sed
150 personae Patris et Filii sunt extrema paternitatis et filiationis. Ergo non distinguuntur per eas.

Quod specialiter repugnet personae divinae constitui per relationem. Ulterius videtur quod repugnet in speciali divino supposito vel personae per relationem constitui, personae namque divinae repugnat quod sit ens per accidens, et sibi maxime competit per se esse. Sed si
155 constitueretur per relationem esset ens per accidens, rationes enim duorum praedicamentorum, utpote relationis et substantiae, non concurrunt ad unitatem per se, cum composita ex substantia et aliis praedicamentis sint entia per accidens. Igitur persona divina per relationem constitui non potest.

Et confirmatur, quia sicut se habent relatio et substantia, ubi realiter distinguuntur ad
160 constituendum tertium reale, sic ubi distinguuntur secundum rationem ad constituendum tertium secundum rationem. Manifestum est autem quod ubi distinguuntur realiter, tertium constitutum est ens per accidens. Quare et in divinis **/X 576b/** constituta persona <esset> [esses ! Vb] ens per accidens, saltem secundum rationem.

Praeterea, si persona divina constitueretur per relationem, sequeretur quod divina essentia
 165 verissime referretur. In omni enim constituto, prius sunt partes et unio partium ordine naturae
 quam sit ipsum totum constitutum, ut patet quod prius est corpus et anima et unio animae ad
 corpus quam habeatur tertium constitutum; et ratio huius est quia partes sunt priores toto, cum
 sint principia constituentia. In illo ergo priori quo essentia et relatio et unio essentiae cum
 170 relatione praecedit personam constitutam, vere ponet relatio suum effectum formalem circa
 divinam essentiam, et per consequens essentia divina vere dicitur pater vel filia et generans et
 genita, impossibile est enim formam intelligere in subiecto, quin communicet sibi suum
 effectum formalem, utpote albedinem in superficie quin fiat alba, anima in corpore quin corpus
 sit animatum. Sic igitur si persona constituitur ex essentia et relatione, de necessitate essentia
 erit primo relata, et denominabitur a relatione. Sed hoc est falsum, nec concessum aliquo modo
 175 divinis. Ergo personae divinae non habent in esse suppositali constitui per relationem.

Praeterea, aut relatio in divinis unitur primo supposito aut unitur essentiae per prius. Sed **/Vb
 280rb/** non potest dici quod per prius uniatur essentiae, quia per necessitatem daret sibi per
 prius referri, cum non sit aliud per prius referri quam per prius relationi uniri unione formali.
 Ergo necesse est quod relatio per prius uniatur personae, et per consequens non constituet eam,
 180 sed supponet constitutam, ut sibi uniatur, quod enim unitur alteri, non constituit eum in esse,
 cum unio unibilia praesupponat.

Praeterea, personae divinae, cum sint dignissimae et nobilissimae, non possunt constitui per
 id quod habet minimum entitatis. Sed Commentator dicit, XI *Metaphysicae*, commento 19, quod
 relatio est debilioris esse aliis praedicamentis, ita quod quidam putaverunt ipsam esse ex
 185 secundis intellectis. Ergo persona divina non potest constitui per relationem in esse personali.

Praeterea, suppositum unius naturae non constituitur per aliam quiditatem, quia tunc
 includeret duas quiditates, et esset suppositum duarum quiditatum, quod impossibile est. Sed
 relatio in divinis est aliud quiditative et secundum rationem ab essentia. Ergo non potest persona
 divina constitui per relationem, alioquin sicut erit suppositum deitatis, ita erit et relationis, quod
 190 dici non potest.

Quod specialiter repugnet personae primae constitui per relationem originis. Ulterius
 videtur quod repugnet singulariter primae personae constitui per relationem originis, actus enim
 praesupponit constitutum, cum actiones sint singularium et suppositorum, ut patet ex I
 195 *Metaphysicae*. Sed generare in divinis est productio primi suppositi. Ergo impossibile est quod
 primum suppositum constituatur per generare, aut per relationem **/X 577a/** paternitatis quae
 sequitur generare.

Praeterea, aut generare egreditur ab essentia aut a persona constituta. Sed non potest poni
 quod ab essentia, quia declaratum est supra quod nec generat nec [generat nec *add.* Vb]
 200 generatur essentia. Ergo necesse est quod eliciatur a persona iam constituta, et per consequens
 nec generare nec paternitas constitueret primam personam.

Praeterea, prima persona non habet suum formale constitutum per suam actionem, cum
 forma sit prior composito, ut patet VIII *Metaphysicae*, unde nec compositum per suam actionem
 acquirit sibi formam. Sed prima persona habet paternitatem per generare quod est actio eius,
 205 fundatur enim paternitas super genuisse, ut patet V *Metaphysicae*. Ergo impossibile est quod
 prima persona constituatur per paternitatem.

Praeterea, si Pater in esse personali constitueretur per paternitatem, tunc vere Filius non
 originaretur. Illud enim non originatur quod posito innascibili habet suum totum esse, omni
 productione circumscripta; tale autem est relativum innascibilis, quia ex natura relationis ut est
 210 actus primus circumscripta omni actione sive actu secundo, necesse est, innascibili existente, ut
 eius correlativum existat; Patre ergo existente, qui constituitur in esse personali per paternitatem
 ut est actus primus, necesse est Filium coexistere ex vi paternitatis absque hoc quod Pater ipsum
 originet vel producat. Sed hoc est omnino absonum et erroneum, quia secundum hoc prima
 persona non vere originaret secundam in divinis. Igitur prima persona constitui non potest per
 215 relationem originis.

Praeterea, si persona Patris constitueretur in esse personali per paternitatem in illo signo in
 quo apprehenderet intellectus personam Patris constitutam, necessario **/Vb 280va/** intelligeret
 personam Filii constitutam, essent enim personalitates eorum correlativae, correlativa autem

sunt simul naturali intelligentia. Sed hoc poni non potest, quia tunc persona Filii non vere
 220 produceretur a persona Patris, quia aut produceret persona Patris antequam esset (et hoc non,
 quia nihil agit antequam sit) aut dum esset (et hoc non, quia pro tunc iam est persona Filii
 constituta, illud autem quod est, generari non potest, ut patet I *Physicorum*). Ergo impossibile
 est poni quod prima persona per relationem originis constituatur.

225 **Quod singulariter repugnet personae productae constitui per relationem.** Ulterius videtur
 quod repugnet specialiter personae divinae productae per relationem constitui, illud enim quod
 oritur producto termino non constituit personam quae est productionis terminus, alioquin idem
 oriretur a se. Sed relatio oritur termino iam producto – haec est differentia inter relationem et
 actionem, secundum Simplicium in *Praedicamentis*: quod actio est creativa termini, relatio vero
 230 oritur ex termino. Ergo impossibile est quod persona divina, quae est terminus productionis,
 constituatur formaliter per relationem.

Praeterea, terminus productionis non potest esse formaliter constitutus per relationem, cum
 relatio non sit productionis terminus, ut patet V *Physicorum*. /X 577b/ Sed persona Filii est vere
 terminus productionis. Ergo persona ipsa non constituetur per relationem.

235 Praeterea, V *Physicorum* dicit Philosophus quod relatio non acquiritur nisi praeacquisito
 aliquo absoluto in termino vel in subiecto. Sed relatio filiationis vere est in Filii persona, ergo
 necesse est aliquod absolutum esse acquisitum et productum in ipsa persona. Sed constat quod
 essentia non est originata vel producta. Ergo ibi est aliquid absolutum, quo constituitur Filii
 persona.

240 Praeterea, nulla persona vere dicitur generari quae per relationem constituitur, quia tunc non
 acquiritur esse substantiale, sed esse relativum; unde talis acquisitio magis poterit dici
 adaliquatio quam generatio. Sed persona Filii vere dicitur generari. Ergo non constituitur per
 relationem.

Praeterea, illud non constituit formaliter personam Filii quod se habet ad ipsam non
 245 formaliter, sed quasi effective, nulla enim forma efficit suum effectum formalem, sed est
 ipsemet formalis effectus. Sed filiatio, cum sit idem quod generatio passiva, se habet ad
 personalitatem Filii non quidem formaliter sed quasi praeve* et effective, quia personalitas illa
 originatur per generari et capit esse. Ergo persona Filii non constituitur formaliter per generari,
 et per consequens nec per filiationem, cum sit idem quod generari.

250 Praeterea, illud quod fundatur super genitum esse non constituit genitum, alias idem
 fundaretur super se. Sed persona Filii est vere genita, filiatio autem fundatur super esse genitum,
 ut patet V *Metaphysicae*. Ergo persona Filii non constituitur per filiationem.

Praeterea, si personae productae per relationes constituentur eadem necessitate erunt
 productae, quoniam relationes aequae naturaliter respiciunt coopposita sua: spirans aequae
 255 naturaliter et necessario respicit spiratum sicut generans generatum, aequae ergo naturaliter
 spirans spirat sicut generat, et aequae naturaliter Spiritus est spiratus sicut Filius est generatus.
 Sed hoc est falsum, quia secundum hoc Spiritus non procederet modo voluntatis sed modo
 naturae. Igitur relationes non videntur posse constitu-/Vb 280vb/-ere personas productas.

260 **Quod repugnet in speciali paternitati et filiationi, ac spirationi, personas divinas
 constituere.** Ulterius videtur quod in speciali repugnet considerata condicione paternitatis,
 filiationis, atque spirationis, illud enim quo circumscripto adhuc possunt intelligi distincte
 hypostases et personae non videtur formaliter distinguere eas. Sed abstractis huiusmodi
 proprietatibus possunt intelligi hypostases tres distincte, quoniam supposita debent concipi per
 265 modum quorumdam substratorum illis proprietatibus, et ita illis substractis, adhuc substrata
 intelligentur distincta. Ergo huiusmodi proprietates non constituunt supposita nec distinguunt.

Praeterea, illud quod de se non est incommunicabile non potest formaliter constituere in esse
 incommunicabili, et per consequens nec in esse suppositali, quod consistit in quadam
 incommunicabilitate, secundum definitionem Richardi. Sed /X 578a/ paternitas vel filiatio non
 270 sunt de se communicabiles, etiam in quantum divinae. Quod patet, quia nulla quiditas est de se
 incommunicabilis, et iterum paternitas divina non est formaliter infinita, et per consequens non
 est de se hoc et singularis, et multo minus est per se incommunicabilis; adhuc etiam omnis
 relatio originis est aequae eadem essentiae divinae, et ita spiratio activa aequae habet quod sit

incommunicabilis sicut et paternitas; constat autem quod communicabilis est, quare et paternitas
275 communicabilis erit. Ergo impossibile est quod constituat in esse suppositali per suam rationem
formalem.

Praeterea, ab ultimis distinctivis et constitutivis personarum non potest abstrahi aliquid
commune dictum de illis in quid, quoniam ultima distinctiva debent esse primo diversa, et ita in
nullo quiditative convenire. Sed manifestum est quod a paternitate et filiatione abstrahitur
280 communis conceptus quiditativus, utpote conceptus importatus per relationem originis in
generali, alioquin non posset quis esse certus quod in Deo sunt aliquae relationes originis, et
ignorare eas in speciali, cuius oppositum experimur. Ergo paternitati et filiationi ex suis propriis
rationibus repugnat constituere in esse personali.

285 **Quod repugnet singulariter essentiae divinae quin saltem sit aliquid suppositum
absolutum.** Ulterius videtur quod saltem sit aliquid suppositum in Deo non constitutum per
relationem, nullum enim pertinens ad perfectionem et actualitatem debet divinae essentiae
denegari, quae perfectissima et actualissima est. Sed subsistere attestatur actualitati atque
perfectioni, unde substantia perfectior est accidente quia subsistit, et prima substantia est
290 perfectior secunda quia maxime et principaliter subsistat, ut dicitur in *Praedicamentis*, Ergo
essentia divina de se habet subsistere multo fortius quam aliqua substantia creata, et per
consequens erit suppositum absolutum.

Praeterea, in Deo est quicquid omnis intellectus intelligit naturaliter. Sed omnes
philosophantes intellexerunt in Deo unum suppositum absolutum, unde et Pagani et Iudaei et
295 omnes naturali ingenio dicti intelligunt Deum per modum cuiusdam suppositi absoluti. Igitur id
quod prius.

Praeterea, quicquid competit separatis substantiis, maxime Deo competit, si sit perfectionis.
Sed secundum Philosophum, VII *Metaphysicae* et *De anima*, in separatis a materia, non differt,
quicquid /Vb 281ra/ est ab eo, cuius est, sive suppositum et natura, quia quiditas separata se
300 ipsa est suppositum. Ergo divina essentia se ipsa formaliter subsistit, et per consequens est
unum absolutum suppositum in Deo.

Praeterea, substantia dicitur a subsistendo secundum Augustinum, VII *De trinitate*, capitulo
4. Sed in divinis est una substantia absoluta. Ergo unum subsistere, et unum suppositum
absolutum.

305 Praeterea, actiones sunt suppositorum. Sed creare, velle, et similia competunt divinae
essentiae. Ergo videtur quod ipsa sit suppositum. /X 578b/

Praeterea, incommunicabilis existentia videtur dare alicui quod habeat rationem suppositi,
secundum definitionem Richardi. Sed in Deo est existere absolutum omnino incommunicabile
alteri a se, nec enim Filius cui communicatur, aut aliae personae sunt aliquid aliud a divino
310 existere. Ergo videtur quod in Deo sit aliquid suppositum absolutum.

Praeterea, si repugnaret absolutum suppositum in divinis, hoc esset quia poni oporteret
supposita quatuor aut quatuor personas. Sed hoc non impedit, quia illud suppositum non ponit in
numerum cum tribus, unde sicut non est quaternitas rerum, licet sint tres res propriae et una
quaedam communis, pro eo quod illa communis veraciter est quaelibet illarum trium, secundum
315 quod respondet concilium <generale> [generare Vb] Abbati Ioachim in capitulo “Damnamus”;
sic nec erit suppositorum quaternitas, quia illud commune suppositum absolutum erit veraciter
quodlibet illorum trium relatorum. Ergo non apparet cur non possit poni tale aliquid suppositum
absolutum, et per consequens non omne divinum suppositum constituitur per relationem.

320 **Quod personae divinae constituentur et distinguantur per relationes formaliter in esse
personali.** Sed in oppositum videtur quod personae solis relativis proprietatibus personaliter
distinguantur, etiam in esse suppositali constituentur ex his quae scribuntur in canone
Scripturarum. Dicitur enim Matthaei ultimo: “Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in
nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.” Et similiter prima Ioan. 5: “Tres sunt, qui
325 testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus”. Et breviter ubicumque
nominantur personae, non aliter exprimentur quam nominibus relativis, ut patet. Hoc autem non
esset, si haberent aliqua propria distinguentia praeter proprietates huiusmodi relativas,

praesertim cum sit verisimile, quod Salvator eas expresserit sub propriis distinctivis. Ergo personae solum istis proprietatibus distinguuntur et in esse personali constituuntur.

330 Praeterea, idem patet ex dictis et intentione doctoris praecipui Augustini, ait enim, *De fide ad Petrum*, capitulo 2, quod aliud est genuisse quam natum esse aliudque procedere quam genuisse, et ideo alius est Pater, alius Filius, et alius Spiritus Sanctus. Ait etiam, VII *De trinitate*, capitulo 6, quod non nisi ex solis relativis pluralem numerum accipi oportet in Deo. Ait etiam, IX *De trinitate*, capitulo 2, nec Patrem esse Filium, nec Spiritum Sanctum Patrem
335 esse vel Filium, sed trinitatem relatarum ad invicem personarum. Ait etiam, XI *De civitate Dei*, capitulo 10, quod ideo simplex dicitur Deus, quia est hoc quod habet, excepto eo quod relative quaeque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa, nam utique Pater habet Filium ad quem relative dicitur, nec tamen est Filius, in quo vero ad semetipsum dicitur hoc est quod habet. Ait etiam, V
340 *De trinitate*, capitulo 7, quod in illa praestantissima deitate quicquid ad se dicitur, non pluraliter sed singulariter accipitur, quod vero ad aliquid, seu **/Vb 281rb/** relative dicitur non substantialiter praedicatur. Sed manifestum est quod si personae non distinguerentur solis* relationibus, **/X 579a/** non esset verum quod Augustinus dicit. Igitur id quod prius.

Praeterea, idem patet ex dictis Hilarii. Ait enim, V *De trinitate*, quod eandem naturam habet genitus quam et ille qui genuit, <ita tamen ut non sit ille qui genuit> [ita tamen ... genuit *om. per homeo. Vb*], nam quomodo erit ipse, cum genitus sit. Ait etiam, XII *De trinitate*, quod
345 proprium est Patri quod semper est Pater, et nato Deo proprium est quod semper est Filius. Sed si essent alia distinctiva personarum quam huiusmodi proprietates, insufficienter ista dixisset Hilarius. Igitur id quod supra.

Praeterea, illud videtur ex dictis aliorum doctorum. Ait enim Damascenus, libro I, capitulo
350 10, quod omnia quaecumque habet Pater, habet Filius, et Spiritus Sanctus, et e converso, praeter ingenerationem et generationem et processionem. In his enim solis hypostaticis proprietatibus ab invicem differunt, non substantia hae sanctae tres hypostases. Ait etiam capitulo 11 quod unum Deum cognoscimus, in solis vero proprietatibus paternitatis, filiationis, processionis secundum existentiae modum differentiam cognoscimus. Ait etiam libro III, capitulo 5, quod
355 differentiam personarum in solis tribus proprietatibus paternali, filiali, et processibili recognoscimus. Sed manifestum est quod non differrent solis* istis proprietatibus relativis, si per absoluta constituerentur et distinguerentur personae. Igitur id quod supra.

Praeterea, idem patet ex dictis Richardi, IV *De trinitate*, capitulo 13, ubi dicit quod secundum solam originem est ista varietas existentiae, quando in pluribus est unum, idemque et
360 indifferens esse, inveniuntur tamen secundum originem mutuam habere ad invicem differentiam. Similiter etiam capitulo 14 dicit quod quia identitas substantiae in divinis omnis qualitatis differentiam penitus excludit, ideo differentes personarum proprietates solum circa originem quaerere oportebit; in divina namque natura secundum solam originem existentiarum pluralitas variatur. Et frequenter Richardus dicit similia, unde patet quod fuit huius intentionis
365 quod per proprietates relativas constituerentur personae et distinguerentur, non per aliquid absolutum.

Praeterea, idem patet ex dictis aliorum doctorum. Ait enim Boethius, libro I *De trinitate*, in fine, quod substantia in divinis continet unitatem, relatio vero multiplicat trinitatem. Anselmus etiam dicit, *De processione Spiritus Sancti*, quod omnia sunt unum in divinis, ubi non obviat
370 relationis oppositio; et in eodem libro subdit quod per hoc Filius alius est a Patre, quia est Filius, quod non est aliud nisi quia nascendo exit ab ipso. Sed constat quod haec salvari non possent nisi proprietates relativae constituerent et distinguerent personas. Igitur istud est de necessitate ponendum.

375 **Responsio ad quaestionem.** Ad quaestionem istam respondendo hoc ordine procedetur. Primo namque inquiretur quid tenendum de facto. **/X 579b/** Secundo vero investigandum erit de modo secundum opiniones doctorum. Tertio vero investigabitur modus verus iuxta id quod videtur. Quarto quoque inquiretur de duplici dubio quod habet ortum ex praesenti quaesito, videlicet an sit aliquod suppositum absolutum commune tribus relativis, et utrum abstractis proprietatibus
380 per intellectum remaneant in conceptu hypostases distinctae.

Articulus Primus

Opinio Praepositini. Circa primum ergo considerandum quod aliqui /Vb 281va/ dicere voluerunt personas divinas constitui et distingui, non quidem per relationes, sed omnino se totis, simplex enim a quo distinguitur, se toto distinguitur. Sed personae divinae sunt simplicissimae. Ergo se totis distinguuntur.

Praeterea, aut personae divinae se totis distinguuntur aut aliquo conveniunt et aliquo distinguuntur. Sed non potest dari secundum, quia tunc temporis in persona esset aliquid et aliquid, et per consequens compositio. Ergo necesse est quod distinguantur se totis.

Hic autem modus dicendi communiter impugnatur ex hoc quod quando aliqua conveniunt et distinguuntur, necesse esse quod non distinguantur se totis, quia talia sunt primo diversa, quae scilicet se totis distinguuntur; primo autem diversa in nullo conveniunt, ut patet X *Metaphysicae*; necesse est ergo in his quae conveniunt et distinguuntur assignare principium convenientiae aliud a principio distinctivo, saltem secundum rationem. Sed manifestum est quod personae divinae conveniunt quidem et distinguuntur, alioquin haberent substantias distinctas et separatas, sicut Arrius fingit. Ergo necesse est saltem secundum rationem assignare aliud principium convenientiae, videlicet essentiam, et aliud distinctionis, videlicet proprietatem relativam.

Sed si ista discutiantur, apparet quod nec motiva primae opinionis solvuntur, nec ratio contra eam facta concludit. Ratio siquidem non concludit, quia personae non solum conveniunt et distinguuntur secundum rationem, immo realiter; ergo non solum oportet assignari aliud principium convenientiae et aliud distinctionis secundum rationem, immo aliud et aliud secundum rem – vel si non, erit idem secundum rem principium et ratio distinguendi et conveniendi, et ita se totis personae convenient et distinguuntur. Motiva etiam non solvuntur, quia, cum persona sit simplicissima secundum rem, nec sit in ea aliud et aliud, cuiuscumque est eadem, se tota eadem erit, et a quocumque distinguitur, distinguetur se tota.

Considerandum est ergo ad videndum veritatem huius difficultatis quod personam a persona distingui se tota tripliciter potest intelligi.

Primo quidem quod distinguatur sua totalitate resultante ex essentia et proprietate, et quia haec totalitas non est aliud quam /X 580a/ personalitas (ut infra dicetur), personalitas autem unius personae totaliter differt ab alia, cum habeant distinctas personalitates, secundum hunc intellectum verum est quod personae se totis et suis totalitatibus distinguuntur.

Secundo vero potest intelligi quod ita distinguantur se totis ut intra totalitatem illarum non sit aliquid quo convenient praecisum et distinctum, aut distinguibile aliquo modo ab eo quo distinguuntur. Et adhuc in hoc sensu verum est quod se totis distinguuntur, quia non est in eis aliquid significabile* quo convenient, et significabile* aliud quo distinguantur, cum non sit in eis aliquid et aliquid, supposita omnimoda simplicitate rei et rationis, sicut motiva opinionis procedunt.

Tertio vero potest intelligi quod in eis non sit commune aliquid, etiam insignificabile*, quo convenient, sed ita distinguantur se totis quod identitentur in nullo insignificabili*, vel non significabili* indistinguibili vel distincto. Et in hoc sensu falsum est quod differant se totis. Nec motiva procedunt; salvatur enim omnimoda simplicitas, et quod in persona non est aliquid et aliquid, dato quod convenient in aliquo indistincto et imprecisibili ab illo quo formaliter distinguuntur. Et secundum hoc remanet adhuc inquisitio quid sit illud, utrum modus aliquis absolutus vel proprietatis relativa.

Opinio erronea quorundam. /Vb 281vb/ Propterea <dixerunt> alii quod personae formaliter distinguuntur et constituuntur in esse personali per quosdam modos absolutos. Intelligens enim divinam essentiam in esse positam ut a nullo apprehendit personam Patris; concipiens vero ipsam in esse positam ut ab alio per operationem intellectualem personam Filii apprehendit; concipiens vero ipsam in esse positam per modum voluntatis intelligit Spiritus Sancti personam. Et secundum hoc non est aliud trinitas personarum quam una substantia tripliciter posita; nec est aliud personalitas trina quam trina positio unius et eiusdem rei. Unde et origines distinguunt personas principiative atque constituunt, et relationes arguitive seu ostensive, modi tamen absoluti trinae existentiae formaliter constituunt et distinguunt. Haec autem opinio fulciri potest omnibus rationibus superius arguendo primo, secundo, tertio, quarto, et quinto loco inductis.

Nec auctoritates quae in oppositum inducuntur obviant isti modo dicendi, pro eo quod omnes intelligentur quoad innotescantiam et manifestationem distinctionis personarum. Clamant enim omnes Sancti quod relationes personas distinguunt, quia distinctionem ostendunt, sicut et de
 440 individuis substantiae in creaturis philosophi consueverunt dicere quod numeraliter distinguuntur per proprietates, quarum collectio non potest nisi in uno solo reperiri; non intelligunt enim philosophi quin ad invicem distinguantur aliquo sui generis, sed quia illud ignotum est currunt ad proprietates accidentales. A simili ergo in proposito personae modis suis absolutis invicem distinguuntur quibus possent denominari /X 580b/ et distincte concipi, si
 445 essent nobis noti, sed quia ignoti sunt, nominantur et innotescunt personae nominibus relativis. Unde quod sint alia nomina personarum ultra nomina relativa, Sapiens innuit Proverb. 30, ubi dicit quod nomen est eius, et quod nomen filii eius si nosci. Sic igitur exponi potest illa auctoritas, “relatio multiplicat trinitatem”, quia multiplicatam ostendit, et idem de auctoritatibus aliis secundum istum modum dicendi.

Sed istis non obstantibus nullatenus stare potest, tum quia Augustinus expresse dicit quod pluralitas in divinis non nisi ex relativo accipi potest; tum quia Damascenus ait quod non nisi in solis proprietatibus differunt beatæ hypostases; tum quia Richardus dicit quod non variatur pluralitas personarum nisi secundum originem solam; tum quia expresse determinat Ecclesia, Extra “De summa trinitate”, in capitulo “Firmiter” quod hæc sancta trinitas est secundum
 455 communem substantiam individua, et secundum personales proprietates <discreta>; tum quia modus iste ponendi sibi ipsi contradicit exponendo illos modos absolutos non esse alios quam divinam essentiam poni a nullo in esse, et poni ab alio per modum intellectus et naturae, et poni ab alio per modum voluntatis, constat enim quod essentia ut a nullo et ut ab alio posita non habet differentiam nisi in modo essendi relativo, qui est esse ab alio, et non esse ab alio. Unde si
 460 per tales modos distinguantur personae, manifeste patet quod per solas origines distinguantur; nec auctoritates rationabiliter exponuntur ab istis, quia Sancti debuissent dixisse alicubi quod per relationes personarum distinctio innotescit, et non dixisse ubique quod relationes distinguunt. Mirum etiam extitisset quod Salvator qui tam sublimia et abscon-/Vb 282ra/-sa de trinitate nobis aperuit, nullam mentionem fecisset de istis modis absolutis, nusquam enim
 465 locutus est de personis, nisi sub vocabulis relativis.

Opinio aliorum. Et ideo dixerunt alii quod non solum sic est de facto quod personae distinguantur proprietatibus relativis, et non per modos absolutos, immo sic est necesse poni, et impossibile est quod aliter distinguantur, tum quia modus absolutus, si poneretur distinguere
 470 personas, haberet se ad essentiam per modum actus, vel e converso essentia ad ipsum – utrumque autem impossibile est, quia divina essentia nec est potentia respectu alicuius, nec est actus, aut forma alterius; tum, quia omne absolutum in divinis perfectionem simpliciter importat, et per consequens est communicabile tribus, non potest esse ratio distinguendi; tum quia relationes advenientes suppositis constitutis per absoluta essent extrinsecae et adventitiae,
 475 atque accidentales suppositis, cum tamen in Deo accidens poni non possit; tum quia supposita absoluta per necessitatem in essentia distinguuntur, cum omnis modus absolutus naturam dividat et partiatur; tum quia modi huiusmodi /X 581a/ absoluti vel transirent totaliter in essentiam (et ita distinguere non possent) vel non transirent (et sic compositionem in Deo ponerent). Unde necesse est quod illi modi sint relativi, transeuntes quidem per comparisonem
 480 ad essentiam, et per comparisonem ad oppositum manentes. His igitur et multis aliis videtur posse concludi quod impossibile sit personas divinas constitui per modos absolutos.

Quibus non obstantibus videtur aliis quod quicquid sit de facto, nihilominus impossibilitas non probatur ex istis, unde respondetur rationabiliter, et evacuant secundum veritatem ista motiva.

485 Primum enim non concludit, dicitur enim quod modus ille absolutus et essentia fundant penitus eandem unitatem, et sunt una res per indistinctionem, et per consequens una non est actus alterius. Unde, sicut alii dicunt, essent idem realiter, distincta formaliter; melius tamen est dicere quod tam realiter quam formaliter essent unum per indistinctionem ne relinqueretur compositio secundum formalitatem.

490 <Secundum> [Sed Vb] etiam non procedit, quia nullum est inconveniens si detur aliquod absolutum quod perfectionem simpliciter non importet – absolutorum quaedam sunt

<perfectiones> [perfectionem Vb] simpliciter, ut intelligere et velle, quaedam vero non ut propriae naturae creaturarum. Et pari ratione dici posset quod proprii modi personarum perfectionem simpliciter non importarent, esto quod essent absoluti.

495 Tertium etiam non concludit, quia dicitur quod relationes advenientes supposito constituto non differunt realiter ab ipso, sed transeunt in identitatem realem, et ita non erunt accidentales, sicut dicitur de spiratione activa, quae advenit Filio, secundum aliquos, iam constituto per filiationem.

500 Non procedit etiam quartum, negabitur enim quod ad distinctionem absolutorum modorum separatio, aut multiplicatio substantiae subsequatur; non apparet enim quin eadem essentia vel substantia aequae possit habere plures modos existendi absolutos, sicut et relativos.

505 Quintum denique non procedit, dicitur enim quod modi huiusmodi absoluti fundant cum essentia eandem unitatem et indistinctionem omnimodam, et ita respectu essentiae compositionem non ponunt; nihilominus inter se eandem unitatem non fundant, nec indistinctionem habent, /Vb 282rb/ et per consequens supposita distinguere possunt; unde idem dici potest de modis absolutis quod diceretur de relativis.

Opinio Scoti. Quapropter dixerunt alii quod personae quidem de facto distinguuntur non per modos absolutos, sed per relationes originis, et hoc tenendum est propter dicta Sanctorum et
510 reverentiam auctoritatum, quibus ingenia debent submitti in obsequium Christi, non autem propter rationes inductas, quae sicut patet de facili solvi possunt.

Rationes tamen aliquae efficaces induci possunt secundum istos, necesse est namque inter divinas personas esse /X 581b/ aequalem coexigentiam, ut videlicet aequaliter se coexigant in essendo. Sed si personae per absolutos modos haberent constitui, non se <coexigerent>
515 [coexigereant Vb] aequaliter in essendo, secunda enim persona coexigeret primam, quia caperet esse per productionem ipsius, prima vero secundam non exigeret, sed si prima per relationem ad secundam constituatur, et e converso, mutuo se coexigeret, quia haec est relativorum natura. Ergo personae constituuntur et distinguuntur proprietatibus relativis.

520 Praeterea, si suppositum Patris constitueretur per aliquid absolutum, sequeretur quidem ex productione Filii sibi aliquid adveniret, quia paternitas. Sed hoc est impossibile, inconveniens enim est quod Pater a Filio aliquid acquirat. Ergo impossibile est quod constituatur per aliquid absolutum.

525 Praeterea, omnis natura quae per aliquid sui generis contrahitur ad esse suppositale, limitatur in suo genere, et per consequens non est infinita. Sed divina essentia est omnino infinita. Ergo non contrahitur ad esse suppositale per aliquid sui generis, sed per rem alterius generis, scilicet per relationem.

Sed nec rationes praedictae efficaces videntur, maxime secundum dicta istorum.

530 Prima siquidem non, quia infra personalitatem Patris non includitur activa spiratio per modum constitutivi, secundum sic arguentes, nec etiam intra Filii personalitatem; unde persona Patris sola paternitate constituitur secundum eos, et persona Filii ex filiatione sola. Secundum hoc ergo non est vera eorum propositio quod personae divinae aequaliter se coexigant in essendo, quia persona Spiritus Sancti exigit Patrem et Filium, cum producat ab eis, et constituatur per spirationem passivam; Pater vero vel Filius non exigunt in essendo Spiritum Sanctum, cum nec producantur ab eo, nec constituentur per spirationem activam. Unde si per
535 impossibile tolleretur Spiritus Sanctus, adhuc remanerent Pater et Filius personaliter constituti.

Secunda etiam inefficax est ex eodem quia Patri et Filio aliquid advenit ex productione Spiritus Sancti, videlicet relatio spiratoris, est autem aequae inconveniens quod Pater acquirat aliquid ex productione Spiritus Sancti quemadmodum si acquireret ex Filii productione.

540 Tertia quoque ratio deficit in duobus. Primo quidem, quia maior propositio nullam evidentiam habet; non apparet enim quod natura quae per modos absolutos indistinctos a se traheret ad esse suppositale, magis limitaretur aut finitaretur quam si per modos relativos hoc fieret; sicut enim eadem illimitata essentia potest esse sub tribus modis relativis manente sua infinitate, sic non est evidens cur esse non posset sub tribus modis absolutis indistinctis, ab ea distinctis tamen inter se et discretis. Secundo etiam deficit, quia concesso quod <per rem>
545 [partem Vb] alterius generis contrahatur divina essentia ad esse suppo-/Vb 282va/-sitale, non infertur nec de necessitate sequitur quod res illa alterius generis sit modus relativus, quia poterit

esse modus absolutus, talis namque modus quodammodo esset alterius generis <ab> [sub Vb] essentia, sicut patet. /X 582a/

550 **Quid dicendum secundum veritatem.** Restat igitur nunc dicere quod videtur, et de facto quidem omnino tenendum est iuxta praeallegatas auctoritates et determinationem Ecclesiae, ubi dicit quod sancta trinitas est secundum communem substantiam individua et secundum personales proprietates discreta, tenendum est inquam quod personae divinae non per modos absolutos, sed per modos existendi relativos et per modos originum distinguuntur.

555 Quod potest apparere ex tribus. Primo quidem a posteriori procedendo ex creata imagine ad trinitatem increatam; talis enim distinctio et per talia poni debet in trinitate divina secundum rem, qualis distinctio et per qualia reperitur in creata imagine mentis nostrae intentionaliter, et secundum rationem. Haec est enim doctrina et modus procedendi Augustini ubique in toto libro *De trinitate*, ubi per trinitatem repertam in mente nostra, omni imperfectione semota, docet nos
560 conscendere ad contemplationem illius ineffabilis trinitatis. Sed manifestum est quod in trinitate creata constituuntur supposita per origines, et per eas distinguuntur in esse suppositali, intentionaliter quidem et non reali; anima namque, quae per intellectum ponit* se ante se ut conspicuam secundum Augustinum, et per amorem ponit se extra se in esse dato et lato, haec autem anima in quantum ponens dicitur parens, in quantum posita et conspicua dicitur verbum
565 et proles, in quantum vero extra se lata dicitur donum et spiritus, et secundum hoc est eadem anima ter subsistens, et tria supposita in essentia una, ut supra dictum est dum ageretur de imagine, distinctione tertia. Manifestum est autem quod haec tria supposita constituuntur per esse conspicuum, et esse latum, et esse ponens, quae sunt habitudines originum; nec est aliquid aliud in anima ut conspicue posita quod non sit in ponente praeter poni et ponere. Unde in his
570 solum* distinguuntur, ut patet, nec inter verbum mentis et mentem potest aliqua distinctio assignari, nisi penes concipere et concipi: parens enim est ut concipiens, verbum vero ut concepta; et si esse conspicuum et esse conceptum esset reale quid, non dubium quod essent duo realia supposita <per> concipere et concipi constituta suppositaliter et distincta. Ergo in illa ineffabili trinitate distinguuntur et constituuntur supposita in vero esse reali per concipere et
575 concipi, et flare et flari, ita ut sit unus Deus realiter ter subsistens, per modum concipientis et Patris, per modum conceptus, Verbi, et proles, per modum flatus, doni, et Spiritus; in omnibus unus et idem, praeterquam in trina perseitate multiplicata per habitudines originum relativarum.

Secundo vero potest idem patere ratione sumpta per experientiam et inductionem. Talis enim distinctio locum habet in divinis suppositis quae sola salvare possit identitatem totalem realiter
580 cum distinctione reali suppositali. Sed non invenitur discurrendo in omnibus rebus, corporalibus vel spiritualibus, viventibus vel non viven-/Vb 282vb/-tibus, aliquis modus distinctionis /X 582b/ qui constituat diversa supposita, salvando identitatem totalem secundum rem, nisi illa quae est per origines, nec omnis illa, sed tantum ea quae est secundum dicere et dici, emittere per amorem et mitti. Patet enim quod intelligens se quodammodo se geminat, et suppositaliter
585 scindit quasi in duas substantias secundum Augustinum et similiter amans se; hoc autem in nulla alia origine reperibile est, sicut patet discurrenti. Ergo pura imaginatio absque rationis fulcimento est ponere quod divina supposita, quae sunt unum essentialiter et simpliciter, distinguantur suppositaliter per modos absolutos vel per origines qualescumque, nisi tantum per dicere et dici, flare et flari, de quibus solis reperimus exemplum.

590 Tertio vero potest idem patere a priori, soli namque modi illi qui sunt penitus indistincti ab eo cuius sunt, ita quod cum illo fundant penitus eandem unitatem, soli illi possunt supposita constituere et multiplicare; si enim suppositum non est aliud quam illud quod est per se solitarium in tertio modo essendi per se, res illa quae de se non habet propriam unitatem, sed cum modis fundat unitatem, per illos modos trahitur ad perseitatem tertii modi, et per
595 consequens ad esse suppositale et subsistens; et erunt tot supposita quot erunt modi tales in illa natura. Soli igitur tales modi essendi intrinseci non ponentes in numerum, sed penitus indistincti, sunt illi, qui possunt* constituere supposita et plurificare. Sed manifestum est quod omnes modi, sive absoluti sive relativi, comparati ad id cuius sunt modi, sunt extrinseci, nec sunt modi intrinsece essendi, praeter modos relativos importatos per concipere, concipi, et spirari. Hoc autem facilius patet in concipi, quo formaliter aliqua res dicitur mentis conceptus,
600 et verbum eius. Concipiens enim rosam experitur in suo intuitu aliquid unum simplex; de quo

constat quod est res omnino eadem rosis particularibus quae sunt extra, alioquin illa cognita aut definita rosae exterius non scirentur; constat etiam quod habet ultra realitates rosarum particularium quae sunt extra quiddam aliud, alioquin sicut illae sunt plures et distinctae, sic intelligens rosam simpliciter conciperet distincta et multa, cuius oppositum experimur. Habet ergo rosa, prout est in intuitu, aliquid quo omnes rosae sunt una rosa simpliciter; illud autem non est aliud quam concipi passive, non enim superinducit intellectus rosis particularibus aliquem modum absolutum aut respectivum, quo in una rosa simpliciter adunentur, sed per suum concipere attingit eas, et sic per unum concipi adunantur in uno esse concepto, ut sit rosa simpliciter posita solitarie in prospectu per modum cuiusdam subsistentis obiective et non alicui inhaerentis constituatur in tali esse ex realitatibus omnium particularium rosarum et ex passiva conceptione, ex quibus adunatur rosa simpliciter, tamquam unum verbum et unus conceptus obiectivus. Constat autem quod intellectus distinguere non potest in rosa illa simpliciter inter realitates rosa-/Vb 283ra/-rum particularium, ex quibus constituitur, et conceptionem passivam, non /X 583a/ enim illum conceptum rosae potest scindere in <haec> [hoc Vb] duo, immo de necessitate apprehendit ut unum simpliciter habens indivisibilitatem omnimodam, et omnimodam unitatem. Et secundum hoc concipi est quaedam origo passiva quae vere est modus essendi intrinsece, et subsistendi in esse apparenti respectu realitatis rosae. Nullus autem modus alius, sive absolutus sive relativus, sic se habet ad id cuius est modus, sed modi essendi extrinseci, ut patet de similitudine respectu albedinis, quoniam est modus extrinsecus distinguibilis ab albedine, vel e converso, et similiter rectitudo respectu lineae, et universaliter non invenitur nisi in concipere et concipi et spirari. Ergo penes istos tantummodo sumi potest suppositalis distinctio et personarum constitutio in divinis, et non penes aliquos alios modos, vel absolutos vel relativos.

Et hic primus articulus terminetur.

Articulus Secundus

Ubi inquiritur de modo quo per relationes originis constituuntur personae. Opinio <Thomae>, parte prima, quaestione 40, articulo 2. Circa secundum autem considerandum quod modum quo relationes originis personas constituent et distinguant, diversi diversimode nisi sunt assignare. Dixerunt enim aliqui quod relatio accipi potest in quantum relatio vel in quantum est res subsistens; paternitas ergo vel filiatio non constituunt in divinis nisi quatenus sunt subsistentes, unde si essent inhaerentes, sicut in creaturis, non possent supposita constituere, sed quia sunt subsistentes, ideo possunt. Dixerunt autem isti quod licet personae distinguantur tam relationibus quam per originem, primo tamen et principaliter per relationes secundum nostrum modum intelligendi. Quod patet propter duo. Primo quidem quia necesse est distinctionem aliquorum intelligi per aliquid intrinsecum ad utrumque, sicut in rebus creatis, vel per materiam vel per formam. Origo autem alicuius rei non significatur ut aliquid intrinsecum rei, sed ut via quaedam ad ipsam vel ab ipsa, sicut generatio significatur ut via ad rem genitam, et ut progrediens a generante. Secundum hoc ergo Pater et Filius non constituuntur in esse personali, nec distinguuntur, per generare et generari, quae intelliguntur ut viae, sed per paternitatem et filiationem, quae intelliguntur per modum habitus in personis.

Secundo vero idem patet ex hoc quod contra rationem originis est quod constituat hypostasim vel personam, quia origo activa significatur ut progrediens a persona subsistente, unde praesupponit eam. Origo autem passiva significatur ut via ad personam subsistentem, et ut nondum ipsam constituens. Unde melius dicitur quod personae relationibus distinguantur quam per originem.

Sed hic modus dicendi deficit in duobus. Primo quidem, cum ait quod relatio ut subsistens constituit suppositum, nullum namque suppositum constituit suppositum. Sed relatio subsistens est ipsum suppositum, omne enim quod /X 583b/ subsistit suppositum est. Ergo non potest dici quod relatio ut subsistens supposita constituat.

Praeterea, nullus dicit /Vb 283rb/ quod Pater constituat suppositum Patris nec Filius suppositum Filii. Sed manifestum est quod relationes ut subsistentes non sunt aliud quam Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, cum nihil subsistat in divinis nisi tres personae. Ergo nihil est dictum quod relatio constituat ut subsistens.

Praeterea, quaerendum est a sic ponentibus quid addit subsistentia ad relationem et quid est dictu relatio subsistens. Aut enim relatio subsistens nominat relationem cum essentia aut ipsam totam personam aut ipsam relationem meram <cui> [cur Vb] se ipsa subsistere conveniat. Sed non potest dici quod nominet relationem et essentiam quia secundum hoc non aliud dictu quod
660 relatio ut subsistens constituat nisi quod essentia et relatio constituunt. Nec potest dici quod nominet personas, licet isti ita intelligant, quoniam secundum hoc non est verum quod relatio ut subsistens constituat, immo magis ut sic constituitur, persona enim non constituit, sed constituitur. Nec potest dici quod nominet meram relationem cui per se competat subsistere sine
665 essentia, quia secundum hoc solae relationes essent personae, nec infra personalitatem divinorum suppositorum includeretur essentia. Ergo non apparet quid est dictu quod relatio constituat ut subsistens.

Secundo vero deficit in eo quod ait quod relationes secundum nostrum modum intelligendi per prius et principalius constituunt et distinguunt personas quam origines ipsae, ut paternitas vel filiatio potius quam generare vel generari. Illud enim quod est posterius secundum nostrum
670 modum intelligendi et quasi fundatum in alio non videtur primo et principalius secundum modum intelligendi personam constituere. Sed paternitas est posterior ipso generare, et filiatio ipso generari; impossibile est enim quod intelligatur pater nisi qui generat vel qui genuit filium, nec filius nisi qui generatur vel genitus est; unde Philosophus dicit in V *Metaphysicae* quod relationes huiusmodi fundantur super egisse; et Auctor *Sex principiorum* ait quod paternitas
675 fundatur super potentiam generativam actuatam. Ergo impossibile est quod primo et principalius intelligatur paternitas Patrem constituere quam generare cum ipsum generare secundum nostrum modum intelligendi praecedat paternitatem, et sit fundamentum ipsius; similiter etiam generari praecedit filiationem, et est ipsius fundamentum.

Et si dicatur quod paternitas prout est relatio supponit actum notionalem secundum
680 intellectum, prout vero est constitutiva personae praeintelligitur notionali actui, sicut et persona agens, si utique sic dicatur, non valet. Paternitas namque in quantum constitutiva aut intelligitur ut paternitas aut non intelligitur; si ergo non intelligatur sub expressa ratione paternitatis, et filiatio sub expressa et propria ratione, non est verum quod magis secundum nostrum modum intelligendi paternitas constituat quam generare, vel filiatio quam generari, cuius oppositum isti
685 dicunt. Si vero paternitas et filiatio constituunt /X 584a/ sub expressis suis rationibus paternitatis et filiationis, in quantum huiusmodi, intelliguntur ut quaedam habitudines et quaedam relationes, et per consequens sic praesupponit /Vb 283va/ actus notionales, et sic impossibile est quod per prius aut principalius constituant quam ipsimet actus.

Praeterea, licet productiones elicited non possint constituere suppositum a quo eliciuntur, nec
690 productiones ex quibus aliquid passive producitur quasi per modum termini accipientis esse constituere possint formaliter suppositum ad quod sunt viae et quod per eas producitur, nihilominus productiones activae quae elicited non sunt, et passivae quae viae non sunt ad aliquid quod per modum termini producatur, constituere possunt supposita et personas, pro eo quod non debent intelligi vel per modum egredientium a supposito vel per modum viarum, sed
695 per modum insistentium, quo formaliter producant producentia quoad productiones activas, et formaliter producantur supposita producta quoad productiones passivas. Sed declaratum est supra disinctione quinta quod generare non debet intelligi ut aliquid elicited, nec generari ut aliquid eliciens personam Filii, quia Filius non generatur in divinis ut Sortes in humanis, sed sicut genitus; nec Pater generat sicut Plato, sed sicut generans, ita ut Pater sit generans per
700 generare formaliter et non eliciendo ipsum, et Filius sit genitus per generari formaliter, non quia eliciatur per ipsum. Ergo generare et generari secundum nostrum modum intelligendi possunt accipi ut constituentia supposita prius et principalius quam filiatio vel paternitas quae assequuntur ad illa. Unde patet quod praedicta opinio processit ex falsa imaginatione, non attendens quod generare non debet intelligi <in divinis> per modum elicited, nec generari per
705 modum elicientis et viae.

Opinio Hervaei opinionem praedictam exponentis, Scripto primo, distinctione 26. Et propter hoc dixerunt alii quod proprietas relativa distinguit personas, non quidem ut relatio est, sed ut proprietas abstrahens a ratione relativa, ubi considerandum quod ratio relationis potest ab
710 alioquo dupliciter circumscribi, primo quidem contrarie, sicut rationale circumscribitur et

excluditur a bruto tamquam contrarium et repugnans, et hoc modo si circumscribatur relationis ratio, oportet quod illud sit absolutum, quia contrarium et repugnans rationi relativae; et sic impossibile est quod a proprietate distinctiva seu constitutiva personarum excludatur ratio relativa, quia tunc talis proprietas poneretur necessario absoluta. Secundo vero potest fieri
 715 circumscriptio privative, quia videlicet ratio relativa nec includitur nec excluditur eo modo quo rationale ab animali circumscribitur, quia ratio animalis non includit rationalitatem in actu, sed est aliquod commune, non dicens determinate rationale nec irrationale; et secundum hoc proprietas distinctiva et constitutiva personae abstrahit a relatione in quantum concipitur nec /**X 584b**/ absoluta nec relativa, sed ut communis, indifferens, et abstracta; et secundum hoc dici
 720 potest quod paternitas non constituit ut relatio, sed ut proprietas, nec ut sic sequitur generare, immo praecedit. /**Vb 283vb**/

Sed nec iste modus dicendi stare potest, certum est enim quod proprietates in divinis distinguunt secundum suum esse reale, et non solum secundum rationem, alias personae non distinguerentur realiter, sed sola ratione, sicut fingit error Sabellii. Sed manifestum est quod
 725 nulla divina proprietas secundum esse reale habet esse indifferens, et abstractum ab absoluto et relativo, sed talis abstractio et differentia solum est secundum considerationem intellectus. Ergo secundum huiusmodi indifferentiam et abstractionem non potest distinguere personas.

Praeterea, sicut se habet suppositum simpliciter et in communi ad proprietatem in communi, sic se habet suppositum tale vel tale in speciali ad proprietatem istam vel illam, ut patet ex dictis
 730 Philosophi, XII *Metaphysicae*; sicut enim se habent principia in communi ad principiatum in communi, ita in particulari hoc principium ad hoc principiatum. Sed manifestum est quod si concipiatur suppositum in communi, prout abstrahit ab absoluto vel relativo supposito quasi indifferens ad utrumque, ut sic concipitur constitui per proprietatem indifferentem et abstrahentem ab absoluto et relato. Ergo cum intelligitur hoc vel illud suppositum constitui,
 735 oportet apprehendi proprietatem istam vel illam; cum igitur in divinis non solum constituatur suppositum in universali, immo hoc determinatum, <utpote> [vel pote Vb] Pater vel Filius, necesse est ut intelligatur constitui per determinatam proprietatem, non communem nec abstrahentem ab absoluto et relativo.

Praeterea, personae in divinis distinguuntur et constituuntur aut per paternitatem ut paternitas
 740 est et quaedam realis habitudo, aut per eam in quantum non est paternitas aut talis realis habitudo, sed aliquid indifferens ad esse realem habitudinem. Sed non potest dari istud secundum, quia tunc non constitueret distinctum suppositum, et alterius rationis a Filio nisi constitueret sub ratione paternitatis; et iterum prout est indifferens ad esse realem habitudinem, non est aliquid secundum rem, alias sequeretur quod in paternitate essent duae res, una quidem
 745 quae est realis habitudo, et alia indifferens, quod est absurdum. Necesse est itaque ut constituat et distinguat per rationem paternitatis, manifestum est autem quod de ratione paternitatis est quod intelligatur per modum relationis et habitudinis, sicut de ratione hominis quod intelligatur animal vel substantia, est enim habitudo de conceptu ipsius et quasi superius ad eam. Ergo impossibile est quod paternitas, prout constituit, abstrahat a ratione relationis.

Praeterea, quale est constituens, tale constitutum. Sed secundum sic ponentes proprietas constituens personas in divinis abstrahit ab absoluto et relativo, ita ut non sit absoluta nec relativa. Ergo personae constitutae nec erunt absolutae nec relativae, et sic supposita in divinis non sunt absoluta nec sunt relativa, quod est omnino /**X 585a**/ absonum et contra Augustinum, IX *De trinitate*, capitulo secundo, qui ait quod credere debemus in Deo trinitatem relatarum /**Vb 284ra**/ ad invicem personarum.
 755

Opinio Aliorum. Quapropter dixerunt alii quod relatio non constituit suppositum in divinis, sed est tantum causa sine qua non. Essentia enim ut est sub paternitate constituit personam Patris, ut vero est sub filiatione constituit personam Filii. Sed concurrunt ibi relatio, quia essentia denudata
 760 a proprietatibus omnibus est penitus indistincta. Non concurrunt autem per modum formalis constitutivi, quia suppositum et prima substantia idem sunt; relatio autem nulli potest dare quod sit prima substantia; et idcirco concurrunt ut causa sine qua non, tamquam id sub quo essentia constituit personas. Et est exemplum ad hoc de essentia animae, quae sub uno respectu dicitur voluntas, sub alio memoria, et sub alio intellectus.

765 Sed nec iste modus est congruus, quodcumque enim aliquid constituitur per aliquid, ut sub
aliquibus existit non facta variatione in illo quod constituit, numquam fiet in constituto variatio,
etiam dato quod fiat variatio in illis sub quibus stat illud, ut patet quia Sorteitas constituit
Sortem formaliter – sive ista sit in foro, sive in domo, sive sit sub albedine, aut sub nigredine,
semper constituit eundem Sortem. Sed manifestum est quod essentia non variatur per hoc quod
770 stat sub relationibus tribus. Ergo si ipsa constituit suppositum, idem erit suppositum et
personalitas trium.

Praeterea, aut essentia sola existens sub relatione constituit personam, aut utrumque, essentia
scilicet et proprietates. Sed non utraque, quia tunc relatio non esset tantum causa sine qua non,
cuius oppositum isti dicunt; nec essentia sola, quia cum sit una essentia sub tribus relationibus,
775 non esset nisi una persona in tribus. Ergo nihil est dictu quod essentia constituat personas, prout
stat sub relationibus.

Praeterea, omnis causa sine qua non est causa cum qua sic, quia sicut sine ea non fit effectus,
ita cum ea fit effectus; unde sicut negatio est causa negationis, sic affirmatio affirmationis. Sed
secundum sic ponentes, relationes non habent affirmative causalitatem aliquam in constitutione
780 personarum. Ergo nec erunt causae sine qua non.

Opinio aliorum. Propterea dixerunt alii quod essentia divina constituit personam, relatio tamen
distinguit. Unde relatio in quantum transit in substantiam constituit personam non in quantum
relatio, cum persona pertineat ad genus substantiae tamquam substantia prima, in quantum
785 autem est relatio habet oppositionem ad suum correlativum, et ita distinguit.

Sed nec iste modus dicendi possibilis est, quia unumquodque eo formaliter distinguitur, quo
constituitur, eodem enim res est ens et unum, ut patet IV *Metaphysicae*. Sed persona formaliter
constituitur /X 585b/ per essentiam secundum sic ponentes; ergo et formaliter distinguetur et
distinguitur per relationem; ergo per eam constituetur. Igitur nihil est dictu quod essentia
790 constituat et relatio distinguat.

Praeterea, manente eodem constitutivo, manet idem constitutum. Sed essentia constituit,
secundum istos, et manet eadem in tribus. Ergo manebit in illis persona eadem constituta,
quantumcumque relationes variantur.

Praeterea, unumquodque distinguitur /Vb 284rb/ per aliquid intrinsece pertinente<m> ad
ipsum. Sed secundum Augustinum, *De fide ad Petrum*, capitulo secundo, Pater et Filius
795 distinguuntur in personalitate; distinguuntur autem secundum istos per relationes. Ergo
relationes intrinsece pertinent ad personalitatem, et per consequens constituunt eam tamquam
principium intrinsecum ipsius.

800 **Opinio aliorum.** Et idcirco dixerunt alii quod relatio ingreditur intrinsece constitutionem
personae, hoc tamen non habet in quantum relatio in generali, sed in quantum relatio divina;
unde trahit hoc a divina essentia, quod constituere possit.

Sed nec iste modus est congruus, quia quando duo constituenta concurrunt ad unum
constituendum, quodlibet habet suam propriam rationem constitutivam ex se, quam non trahit
805 ab alio; unde animal et rationale sic concurrunt ad constitutionem hominis quod nec animal
trahit a rationali, nec rationale ab animali, rationem illam secundum quam constituit. Sed
essentia et relatio concurrunt ad constitutionem personae. Ergo relatio non trahit ab essentia
quod constituat.

810 **Opinio aliorum, et declinat ad eam Hervaeus, distinctione 23.** Quocirca dixerunt alii quod
essentia et relatio concurrunt ad constitutionem personae divinae sic quod essentia dat subsistere
et non esse in alio (quod competit substantiae), relatio vero non ut relatio, sed ut proprietates
distinctiva, dat esse distinctum et incommunicabile; et ita resultat persona distincta, habens
quidem subsistere ab essentia, esse vero distinctum a proprietate relativa.

815 Sed nec iste modus est competens, ut declaratum est supra distinctione 25, quaestione de
persona, articulo secundo, in recitatione opinionis secundae, et patet etiam quod si divina
essentia daret subsistentiam, cum ipsa non determinetur, nec distinguatur, nec multiplicetur per
proprietates relativas, consequens est quod nec aliquid multiplicetur quod sit ab essentia
formaliter in personis, propter quod unum est existere, et unum esse trium personarum.

820 Manifestum est autem quod non est una subsistentia trium, nec unum subsistere, cum expresse dicat Magister distinctione 25 quod sunt tres subsistentiae, tres hypostases, sicut et tria supposita. Ergo impossibile est quod subsistentia personarum sit ab essentia.

Praeterea, aut infra subsistentiam personarum includuntur relationes simul cum essentia per modum <continentium> [constitutivum Vb] subsistentiam, aut nullo modo relationes
825 includuntur, sed adveniunt /X 586a/ subsistentiis. Sed non potest dari quod adveniant, quia tunc sola essentia daret esse suppositum et subsistens; et iterum relationes essent assistentes et quasi adventitiae subsistentiis, et per consequens non distinguerent subsistentias, nec multiplicarent. Ergo necesse est quod infra subsistentias per modum constituentium includantur relationes. Non igitur sola essentia dat subsistentiam, immo ad subsistentiam concurrunt relationes; nec
830 relationes solum dant esse distinctum, immo faciunt aliquid subsistere, et constituunt subsistentiam simul cum essentia divina.

Sed forte dicitur quod aliud est esse sub-/Vb 284va/-sistens sive subsistere, et aliud suppositum esse, quia suppositum includit incommunicabilitatem et esse distinctum, unde sola singularia in genere substantiae sunt supposita, subsistere vero vel esse subsistens importat
835 modum proprium praedicamenti substantiae, unde secundae substantiae subsistunt – et secundum hoc dici posset quod unum est subsistere et unum esse subsistens trium propter identitatem substantiae, non sunt tamen unum suppositum, quia non sunt unum incommunicabile aut unum indistinctum. Siquidem hoc non valet, idem enim est suppositum et subsistens, propter quod secundae substantiae non dicuntur proprie subsistere, sicut nec
840 supposita esse, nisi apud Platonem, qui posuit universalia subsistentia; improprie tamen possunt dici supposita et subsistentia; homo namque significat suppositum et subsistens, humanitas vero naturam, significat autem suppositum indeterminatum, suppositum vero determinatum et subsistens est singulare, ut Petrus vel Paulus, et ideo sicut relatio dat esse suppositum, sic dat esse subsistens, nec essentia sola dat esse subsistens, sicut nec esse suppositum.

845

Opinio Scoti. Eapropter dixerunt alii quod de ratione suppositi in creaturis sunt tres condiciones. Prima quidem quod habet ultimam actualitatem, unde natura in supposito actuatur, et ponitur in actu, non enim est nisi in supposito et ex ratione suppositali. Secunda vero quod habet ultimam singularitatem et unitatem. Tertia quoque quod habet incommunicabilitatem.
850 Primae autem [autem *iter.* Vb] duae condiciones sunt perfectionis (actualitas scilicet et singularitas), sed tertia (videlicet incommunicabilitas) vergit ad imperfectionem, cum omnis perfectio simpliciter communicabilis sit; natura ergo divina, cui debetur omnis perfectio simpliciter, dat quidem personis entitatem actualem et singularitatem, incommunicabilitatem vero non dat, quia de se communicabilis est; quare necesse est quod relatio concurrat ut tribuens
855 incommunicabilitatem, et ita utrumque, essentia scilicet et relatio, constituit suppositum et personam, trahit enim suppositum incommunicabilitatem a relatione, sed ab essentia actualitatem et singularitatem; et sic consurgit suppositi ratio perfecta et integra ex relatione et essentia. /X 586b/

Sed nec iste modus dicendi competens est, quia nulla res dat incommunicabilitatem, nisi generis sui, ut patet de Sorte, qui communicabilis est foro, et domui, et templo, licet enim per
860 esse in templo reddatur incommunicabilis foro, ut sic quia manens in templo non potest esse in foro, nihilominus haec incommunicabilitas non est subsistentiae quin Sortes manens idem suppositum possit esse in foro et deinde in domo, sed est tantum incommunicabilitas illius generis, vel videlicet locabilitatis vel ubi, est enim Sortes per ista distinctus in esse locato, et
865 incommunicabilis secundum ista esse, licet communicabilis sit secundum esse subsistens. Sed relatio secundum sic ponentem dat incommunicabilitatem solam, ergo non dabit incommunicabilitatem subsistentiae, sed tantummodo relativam. Unde dicam quod est idem suppositum Pater et Filius, quamvis non sit idem relatum, sicut est idem suppositum Sor-/Vb 284vb/-tes in foro et in domo, licet non sit idem secundum esse locatum, et sicut voluntas
870 movens et mota est idem suppositum, quamvis non sit idem secundum esse relatum.

Et si dicatur quod relatio producentis et producti non possunt esse in eodem supposito, quia idem non potest producere se, relationes vero moventis et moti possunt, non valet, quia dicitur quod idem non potest producere se idem in quantum relative, sicut nec movere se, sed quod

ultra distinctionem relativam exigatur aliqua alia, quae dicatur suppositalis, non apparet, et si
875 talis exigitur. Non ergo relatio formaliter dabit eam, quia iam esset relativa.

Praeterea, nulla communicabilitas tollit rationem suppositi, nisi illa quae excludit perseitatem
tertii modi, et hinc est quod Sortes, licet possit communicari foro et domui, quia tamen semper
est ens per se tertio modo, nec esse in foro tollit ab eo istam perseitatem, idcirco
communicabilitas talis non tollit ab eo rationem suppositi. Sed secundum huiusmodi positores,
880 essentia divina habet ex se ultimam actualitatem, et ultimam unitatem ac singularitatem, et per
consequens perseitatem tertii modi, quia est quoddam habens propriam unitatem et solitudinem.
Ergo quantumcumque concipiatur sub tribus relationibus, et communicari tribus relativis, non
propter hoc amitteret rationem suppositi, sicut nec Sortes, quamvis intelligatur in triplici ubi, et
secundum hoc non erit nisi una persona et unum suppositum in tribus relativis, in quo Sabellius
885 erravit.

Et in hoc articulus secundus finitur.

Articulus Tertius

**Quid dicendum secundum veritatem, et primo quod personalitas vel suppositum non
890 constituitur per relationem aut per essentiam formaliter, sed fundamentaliter et
resultative, et ut consurgens ex ipsis.** Circa tertium vero considerandum quod modus per
quem relatio et essentia divinum suppositum constituunt apparere poterit ex triplici
propositione. /X 587a/

Prima quidem quod suppositi constitutio non est per modum effectus formalis, sed per
895 modum cuiusdam resultantis. Est enim considerandum quod aliter album constituitur per
albedinem, et aliter domus per tectum, parietem, et fundamentum; sic enim albedo album
constituit quod esse album est effectus formalis ipsius; fundamentum autem, tectum, et paries,
non sic domum constituunt quod domus sit formalis effectus parietis, fundamenti, et tecti, immo
forma domus resultat ex illis et respicit ea ut fundamenta ex quibus consurgit. Consimiliter in
900 proposito potest intelligi quod relatio constituat personam divinam formaliter, sic quod esse
suppositum vel personam sit effectus formalis ipsius, et quod essentia illum effectum respiciat;
sive et e converso, quod sit effectus formalis essentiae, et quod relatio se habeat receptive; et sic
videntur omnes opinantes hucusque intellexisse. Aut potest intelligi quod utrumque personam
sive suppositum constituat fundamentaliter et resultative, ita quod ex ipsis fundamentalis ratio
905 ac personalitas consurgat, sicut resultat ex partibus forma domus.

Si itaque /Vb 285ra/ intelligatur haec constitutio primo modo, omnino stare non potest,
immo est impossibile quod personalitas sit effectus formalis essentiae vel relationis; et quidem
de essentia statim patet, nullus enim effectus formalis plurificatur, quantumcumque suscipientia
sint diversa, sed maneat forma eadem indivisa, unde si poneretur eadem albedo in pluribus
910 superficiebus vel calor idem in multis lignis, non ob hoc multiplicaretur esse calidum vel esse
album.

Et confirmatur, quia idem est formalis effectus deitatis, videlicet esse Deum, in tribus
suppositis propter identitatem et indistinctionem deitatis. Sed manifestum est quod non est
eadem ratio personalitatis, nec subsistentia eadem, aut ratio suppositalis in tribus, immo sunt
915 tres subsistentiae, et tres personalitates in eis, essentia tamen est eadem et indistincta. Ergo
impossibile est quod personalitas seu subsistentia sit formalis effectus essentiae.

Praeterea, aequè impossibile est de relatione. Effectus namque formalis relationis est esse ad
alterum, sicut patet quia effectus paternitatis est esse patrem alicuius, et similitudinis esse alicui
simile et conforme. Sed esse personam vel suppositum non est esse ad alterum, non enim Pater
920 est suppositum Filii vel Filio, vel in aliqua alia habitudine causali, immo ad se dicitur
suppositum et persona, quemadmodum magnus et bonus, ut Augustinus dicit, VII *De trinitate*,
capitulo 5. Ergo impossibile est quod personalitas vel esse suppositum sit formalis effectus
relationis.

Et confirmatur, tum quia si persona esset effectus formalis relationis, sicut album albedinis,
925 sequeretur quod personalitas in abstracto esset relatio, et quod paternitas esset personalitas
Patris, cum non sit aliud effectus formalis quam forma participata; unde non esset aliud persona
Patris quam paternitas participata ab essentia, et ita sicut Pater per paternitatem formaliter est
Pater Filii, sic per eandem esset persona Filii, quod omnino poni non potest.

Praeterea, idem patet simul tam de essentia quam de relatione, quoniam ubicumque est /X
 930 **587b/** effectus formalis, necesse est quod susceptivum illius effectus se habeat modo potentiae,
 et forma a qua profluit per modum actus. Sed manifestum est quod essentia non est actus
 relationum, nec relationes sunt susceptivae aut substratae ipsi essentiae; similiter nec essentia
 est susceptiva relationum, aut subiectum vel fundamentum earum, sicut alias declaratum est
 935 supra, tunc enim divina essentia esset quasi materia, et aliquid imperfectum. Unde cum relatio et
 essentia sint penitus indistincta, et fundent omnimodam unitatem, apparet ex terminis quod
 unum non est respectu alterius fundamentum nec susceptivum. Ergo impossibile est quod
 personalitas sit effectus formalis essentiae vel relationis. Et si dicatur quod pari ratione nec esse
 Deum est effectus formalis deitatis, dicendum quod verum est loquendo proprie de effectu, qui
 940 exigit susceptivum, ut supra dictum est dum ageretur de concreto et abstracto, quomodo se
 habent in Deo.

Si vero intelligatur haec constitutio non formaliter, sed fundamenta-/Vb **285rb/**-liter et quasi
 resultative, sic concedendum est quod persona constituitur in divinis ex essentia et relatione;
 illud enim ex quo resultat negatio quam exprimit solitudo et perseitas tertii modi constituit
 suppositum fundamentaliter et resultative, cum declaratum sit supra quod nihil aliud est
 945 suppositum quam ens solitarium et per se, quod nullo modo est alterius sed sui ipsius. Sed
 constat quod essentia et relatio in divinis sic se habent ad huiusmodi negationem quod ex ipsis
 resultat; ex quo enim essentia non habet propriam unitatem, nec etiam relatio, ambo simul
 iuncta fundant penitus eandem solitudinem, perseitatem, et unitatem, et per consequens eandem
 personalitatem. Ergo essentia et relatio fundamentaliter constituunt suppositum et personam, et
 950 hinc est quod proprie dictum est quod persona[e] constitui dicitur ex partibus ex quibus resultat;
 album autem non dicitur proprie constitui, sed esse per albedinem, unde non proprie diceretur
 quod Pater est suppositum per relationem vel per essentiam, sed quod in esse personali
 constituitur ex utroque.

**955 Quod distinctio personarum in esse suppositali et personali non solum est per relationes,
 immo etiam oritur ex essentia.** Secunda vero propositio est quod non solum ad constitutionem
 personarum concurrunt tam essentia quam relatio, immo ad distinctionem earum in esse personali.
 Illud enim quod facit ad multiplicationem perseitatis et solitudinis tertii modi, et negationis
 illius quae importatur per personalitatem, illud facit ad distinctionem suppositalem et
 960 personalitatis multiplicationem. Sed essentia facit ad multiplicationem talis negationis, nam cum
 qualibet relatione est apta nata fundare unam talem negationem, et solitudinem atque
 perseitatem, ita quod sicut proprietates relativae sunt tres, ita essentia est apta nata esse quasi
 partiale fundamentum trium negationum; nec sufficeret ad pluralitatem huiusmodi negationum,
 nisi esset alia negatio totaliter, et ex parte relationis et ex parte essentiae; si enim sicut est eadem
 965 essentia in tribus, /X **588a/** eadem esset negatio quam importat perseitas ex illa parte qua
 fundatur super essentiam, non essent totales personalitates distinctae, immo convenirent, et
 essent unum aliquammodo in personalitate divina, supposita. Ergo necesse est quod tota negatio
 perseitatis et solitudinis distinguatur a tota in qualibet persona non solum pro illa parte qua
 fundatur super relationem, immo etiam pro illa qua fundatur super essentiam, et per consequens
 970 supposita divina habent distinctas personalitates non solum propter relationes, immo et propter
 essentiam divinam.

Huic tamen videntur aliqua obviare. Dictum est enim supra quod persona vel suppositum
 non significat negationem formaliter et in recto, immo aliquid positivum. Sed manifestum est
 quod divinae personae conveniunt in essentia quantum ad id quod positive important. Ergo
 975 conveniunt quantum ad illud quod ad personalitatem spectat de ea in qualibet persona.

Praeterea, ad multiplicationem negationum fundatarum sufficit multiplicatio rationum
 fundandi. Sed negatio importata per solitudinem, et perseitatem ac personalitatem habet pro
 ratione fundandi relationem solam, /Vb **285va/** quamvis enim fundetur in essentia tamen
 mediante relatione. Ergo ad distinctionem huiusmodi negationum sufficit relationum distinctio,
 980 absque hoc quod essentia faciat aliquid ad distinctionem. Et est exemplum ad hoc de albedine et
 superficie, quia si in eodem corpore possent esse plures superficies, et possent esse plures
 albedines absque hoc quod identitas corporis faceret aliquid ad earum pluralitatem.

Praeterea, impossibile est idem esse principium convenientiae et distinctionis. Sed essentia est id quo personae conveniunt. Non igitur potest esse id quo personaliter distinguuntur.

985 Praeterea, manente eodem fundamento negationis, manet eadem negatio. Sed essentia, quae est parziale fundamentum negationis per solitudinem importatae, manet eadem in tribus. Ergo et negatio solitudinis, quae nihil aliud est quam non esse alterius. Sed per se videtur esse eadem in tribus ex ea parte qua fundatur super essentiam.

Praeterea, idem videtur esse de ratione totalitatis et ratione perseitatis, nam toti debetur 990 perseitas tertii modi. Sed si sint duo tota communicantia in eadem parte, totalitas illorum est eadem prout fundatur et respicit illam partem communem, sicut apparet de duobus ramis fundatis in eodem stipite, vel de duobus capitibus in eodem corpore, si ponatur aliquod tale monstrum. Ergo idem erit de perseitate et personalitate trium suppositorum, quod erit eadem ex eadem parte qua in essentia conveniunt.

995 Sed istis non obstantibus dicendum est sicut prius. Ubi considerandum quod cum persona dicat fundamentaliter et in recto illud quod est substratum negationi solitudinis et incommunicabilitatis, quae nihil aliud est quam non esse alterius aliquo modo, sed omnino sui ipsius; et cum hoc importet concretive huiusmodi negationem (est enim persona ens solitarium et per se), contingit personas aliquas distingui posse, vel penes substratum totum et totam 1000 negationem eo modo quo Sortes et Plato personaliter distinguuntur, et quoad naturam particularem et quo-**X 588b**/-ad negationes solitudinis quae fundatur super eam; contingit vero alias distingui quoad partem substrati et quoad totam negationem; et sic distinguuntur personae divinae in tota perseitate et personalitate, <hac negatione> [ac negationem Vb] per solitudinem importata, in parte vero substrati (puta in essentia) conveniunt et distinguuntur in alia, scilicet 1005 relatione, tantum vero impossibile est dari, videlicet quod aliquae personae conveniant in toto substrato, et differant in tota negatione, impossibile est enim quod multiplicentur negationes solitudinis, manente totaliter eodem substrato. Quartum etiam dari non potest, quod scilicet personae aliquae conveniant in parte substrati et in parte negationis, et quod distinguantur totaliter in persona, non enim differre possunt in personalitate totali, nisi distinguerentur in tota 1010 negatione per solitudinem importata. Sic igitur personae divinae possunt accipi, vel prout differunt positive, et sic in solis proprietatibus distinguuntur, vel pro-**Vb 285vb**/-ut differunt in aliquo negativo, et sic distinguuntur, non solum in negatione, quae super relationes fundatur, immo et in illa quae fundatur super essentiam; talis autem est perseitas et solitudo quam importat personalitas in abstracto, vel ratio suppositalis, sicut enim caecitas in abstracto non est 1015 nisi negatio visus circa oculum, sic personalitas vel ratio suppositalis in abstracto non est aliud nisi negatio esse alterius per sui solitudinem et perseitatem circa aliquod abstratum. Hoc autem non potest poni sola relatio, cum non possit intelligi ut per se ens vel per solitarium, quia semper est aliquid praeter id quod relative dicitur, secundum Augustinum; nec tale substratum potest poni sola essentia, cum non habeat propriam unitatem. Quare relinquitur quod habeat pro 1020 per se et primo fundamento tam essentiam quam relationem. Unde personam divinam concipere non est aliud quam essentiam et relationem sub perseitate tertii modi et solitudine apprehendere; et sicut sunt in divinis tres tales per se, sic sunt etiam tres personae.

Nec procedunt instantiae. Prima siquidem non, verum est enim quod persona vel suppositum concretive significat aliquid positivum, videlicet fundamentum perseitatis, et in communi 1025 quidem significat ens per se; in speciali vero haec persona vel illa exprimit hoc positivum vel illud, utpote in divinis essentiam et rationem. Si vero accipiatur personalitas in abstracto, dicit huiusmodi negationem circa substractum, sicut caecitas circa oculum.

Et si dicatur quod secundum hoc persona in divinis includet essentiam et relationem in recto, quia per modum substrati, sicut caecum includit in recto oculum, cuius oppositum superius 1030 dicebatur, dicendum quod aliter est de negatione quam importat perseitas vel solitudo, et de negatione caecitatis. Perseitas enim est sicut totalitas, quia totalitas est ratio negativa, videlicet indistinctio et indivisio partium actualis; unde totum non addit ad partes aliquid positivum, sed est omnes partes cum actuali indistinctione earum. Et quia indistinctio respicit partes in obliquo, et dat partibus ut constituent totum, immo non est totum aliud quam omnes partes in obliquo et 1035 indivisim, est enim **X 589a**/ totum ex partibus, et non partes, idcirco negatio totalitatis dat ut sint de conceptu totius partes in obliquo, et constitutum in recto. Et eodem modo negatio perseitatis dat ut relatio et essentia sint in conceptu personae in obliquo, quia nihil aliud est

persona quam constitutum ex essentia et relatione, quod quidem non est aliud quam indivisum vel indistinctum ex essentia et relatione. Non est autem sic de negationibus aliis, quae non dant
1040 suis substratis ut constituent totum, ex hoc quod totalitates non sunt, cuiusmodi est caecitas, quae non respicit partes aliquas, quibus det ut constituent totum.

Secunda etiam non procedit, falsum enim assumit, videlicet quod relatio sit ratio fundandi negationem per totalitatem, perseitatem, ac solitudinem importatam; quod patet ex duobus. Primo quidem, quia ratio fundandi sive primum fundamentum alicuius intelligitur illud posse
1045 fun-/Vb 286ra/-dare, omni alio circumscripto, unde si poneretur superficies separata, posset intelligi alba omni alio circumscripto. Claret autem quod relationes non possunt intelligi, omni alio circumscripto, habere perseitatem tertii modi, essent enim subsistentes, relationes autem non sunt de numero subsistentium, ut Commentator dicit, VII *Metaphysicae*, commento 49. Unde dicit quod relationes non sunt de genere rerum existentium per se, non ergo potest sola
1050 relatio fundamentum esse perseitatis, nec per consequens fundandi ratio, sed est parziale fundamentum, et essentia similiter parziale. Secundo vero patet idem ex hoc quod negatio, quam perseitas dicit, est eadem cum illa quam importat totalitas, totalitas vero est divisio partium; totum namque non est partes claudendo partes in recto, sed indivisum ex partibus claudendo eas in obliquo. Quare totalitas in abstracto est divisio partium. Manifestum est autem quod
1055 divisio respicit omnes partes pro fundamento, igitur et totalitas et negatio, quam importat perseitas, partes respicit omnes per modum fundamenti, et ita negatio, quam dicit personalitas in divinis, respicit per se essentiam et relationem, nec relatio est ratio quod in essentia fundetur.

Tertia vero non procedit, quia essentia formaliter est <non> tantum principium convenientiae, fundamentaliter autem distinctionis in quantum alia negatio et alia partialiter in
1060 essentia habent fundari.

Quarta etiam non procedit, quia negatio quam importat perseitas et totalitas respicit non praecise unam partem, sed omnes, cum sit divisio partium, et ideo variata altera parte, variatur tota negatio per totalitatem importata. Non enim manente eadem parte, parte alia variata per
1065 additionem alterius dicitur eadem divisio remanere; eadem enim pars habet ad diversas partes aliam et aliam divisionem, sicut patet quod si addatur aquae maris aliqua gutta, fit nova indistinctio totius maris ad guttam, et per consequens nova totalitas, licet remaneant eadem partes quae erant ante. Consimiliter in propositio alia est perseitas et totalitas quae consurgit ex essentia et paternitate ab illa, quae consurgit ex essentia et filiatione, etiam ex parte ipsius essentiae.

1070 Et per idem patet ad quintum. /X 589b/

Quod relationes personas constituunt et distinguunt non in quantum relationes sed in quantum tales sunt, videlicet dicere, dici, spirari. Tertia quoque propositio est quod proprietates non habent quod personas eo modo quo dictum est constituent et distinguant per
1075 rationem relationis in communi, sed per propriam rationem harum specialium habitudinum: dicere, dici, spirare, spirari. Nec est hic vis facienda de modo quo significantur – verbaliter scilicet vel nominaliter, per modum originum vel per modum relationum – quia sub qua ratione potius constituent, dicitur infra distinctione sequenti. Sed pro nunc quod constituent, ex hoc quod tales, et non ex hoc quod relationes sunt, in communi autem quod divinae sunt, satis patet.

Apparet quidem primum, quia relationes istae ex hoc constituunt et distinguunt quod sunt aptae natae fundare eandem perseitatem et solitudinem tertii modi cum /Vb 286rb/ divina
1080 essentia. Sed manifestum est quod hoc* non* competit relationi unde relatio, sed tantum illi quae est modus increatus* existendi alicuius rei, et quae est talis relatio quod* distingu* non potest a re illa cuius est modus essendi, nec* res* etiam* distinguibilis est ab illo modo. Talis
1085 autem non est omnis relatio*, sicut patet, immo omnes relationes habent fundamenta* quae* referant, quorum non sunt intrinseci modi essendi praeter relationem apparentiae, secundum quam res apparens dicitur existere in esse apparenti – unde dicimus quod res potest habere duplex esse, reale scilicet et apparens sive conceptum, per hoc innuentes quod commune conceptum et apparens est quidam modus essendi intrinsecus ipsis rebus quae sic apparent. Ex
1090 quo convincitur quod relatio quam importat verbum, sive dici vel concipi, cum sit modus intrinsecus rei, potest fundare eandem perseitatem et subsistentiam cum re cuius est modus, et hoc habet ex sua propria ratione, quia tale quid est. Et similiter intelligi potest de dicere, et

spirare atque spirari ex his quae plerumque superius sunt inducta. Ergo istis proprietatibus inest quod personas constituent et distinguant, non ex natura communi omnium, sed ex eo quod sunt tales.

1095

Apparet quoque secundum, illud enim non inest istis proprietatibus ex eo quod sunt divinae, quod competit eis ubicumque ponantur. Sed proprietati Verbi, quae est passiva conceptio, competit quod suppositum constituat ubicumque ponatur, sicut patet quod rosa quae ponitur in prospectu per modum cuiusdam subsistentis obiecti, ut quilibet experitur in illo esse solitario et per se, constituitur ex realitatibus particularium rosarum, cum sit omnes rosae realiter et ex esse concepto sive passiva conceptione vel esse apparenti – nec est differentia nisi quod in divinis talis conceptus constitutio est realis, in nobis vero est intentionalis; igitur proprietas verbi vel passivae conceptionis habet quidem ex hoc quod est passiva conceptio simpliciter quod suppositum constituat, sed habet quia divina quod realis sit quod /X 590a/ constituat suppositum reale. Et idem claret etiam de dicere active, quoniam dicere ita est intrinsecum intellectione, sicut dici rei intellectae, ut patuit distinctione 9; et idem etiam patet de spiratione activa et passiva.

1100

1105

Sed forte dicetur hic modus incidit cum illo qui fuit superius reprobatus, qui ponebat quod proprietates constituunt non in quantum relationes, sed in quantum proprietates; et iterum videtur secundum istum modum dicendi quod personae divinae non sint supposita relativa, cuius oppositum superius dicebatur.

1110

Sed dicendum ad hoc. Ad primum quidem: quod modus ille negavit quod proprietates non constituunt in quantum relationes sunt in communi, nec in quantum sunt tales relationes in speciali, sed prout abstrahunt totaliter a ratione relationis. Unde destruit realitatem proprietatum constituentium totaliter et tollit earum naturam, quod omnino absurdum est et impossibile, ut visum fuit. Hic autem modus ponit quod debetur eis in quantum tales relationes sunt, utpote modi intrinseci essendi non ponentes in numerum cum re cuius sunt, sed penitus indistincti.

1115

Pro secundo vero considerandum est quod aliquid potest relativum dici dupliciter. Primo quidem formaliter, eo modo quo simile /Vb 286va/ dicitur relativum a relatione similitudinis, a qua profluit esse simile circa album tanquam* effectus formalis, et sic personae non sunt relativae in* divinis*, non enim esse suppositum vel personam est formaliter relativum. Secundo vero dici potest aliquid relativum coinclusive, eo modo quo denominatur totum a parte coinclusiva, sicut dicimus quod domus est lapidea, non quidem formaliter, quia lapideitas non est forma domus, sed denominative a parte. Et hoc modo persona et suppositum est relativum in divinis, non quidem formaliter sed denominative a relatione quae clauditur infra subsistentiam et personalitatem, sicut etiam [pos]sunt consubstantiales personae ab essentia quae clauditur in eis.

1120

1125

Et si quaeratur an conceptus personae sit formaliter absolutus vel relativus, dicendum quod cum includat in divinis relationem et essentiam in obliquo, et dicat per se ens indivisum et indistinctum ex ipsis, conceptus iste est absolutus formaliter et in recto, sed est permixtus ex relatione et essentia in obliquo. Concipere enim constitutum ex essentia et relatione per modum cuiusdam indivisibilis et solitarii entis non est concipere aliquid ad aliud formaliter, sed omnino ad se, cum in se sit quid solitarium, et taliter constitutum ex essentia et relatione. Unde essentia ad aliud concipitur in obliquo, sed constitutum et solitarium in recto, et ita patet quod persona et subsistentia ad se dicitur in divinis, iuxta quod Augustinus determinat VII libro *De trinitate*. /X 590b/

1135

Epilogus praedictorum, ex quo patet quomodo divinae personae constituuntur et distinguuntur. Ex praemissis ergo colligitur quod divina essentia est una quaedam res summa,

1140

habens tres modos intrinsecos existendi. Existit enim per modum concipientis se, et sic consurgit suppositum Patris constitutum ex essentia et ex reali modo essendi per modum concipientis, ut ex isto modo et ex essentia tanquam ex penitus indistinguibilibus consurgat unus distincte et discrete existens. Similiter etiam existit per modum conceptus et dicti, et consurgit suppositum Filii constitutum ex essentia et ex modo essendi per modum passivae conceptionis tanquam ex penitus indistinctis. Similiter etiam existit per modum spiritus et lati per amorem, et consurgit suppositum Spiritus Sanctus ex isto modo essendi et essentia tanquam ex indistinguibilibus constitutum. Et sic habentur tres hypostases secundum tres modos

1145

1150 existentiae differentes, et hic est modus assignandi sanctorum, sicut patet de Damasceno, libro 1, ubi dicit quod unum Deum cognoscimus, hypostases vero perfectionem et differentiam in solis proprietatibus paternitatis, filiationis, et processions, secundum existentiae modum intelligimus; et patet etiam de Richardo, IV *De Trinitate*, ubi dicit unaquaqueque persona suum proprium essendi modum possidet.

In quo tertius articulus terminetur.

1155

Articulus Quartus

Ubi solvuntur duo dubia ex praedeterminatis, et primo an proprietatibus circumscriptis per intellectum concipi possint distinctae hypostases. Circa quartum vero considerandum quod ex praedeterminatis satis patet faciliter duorum solutio dubiorum quae consueverunt **/Vb 286vb/** moveri.

1160 Et primum quidem est an circumscriptis per intellectum proprietatibus possit mens circa Deum concipere hypostases distinctas. Et dicendum quod ista circumscriptio potest intelligi fieri per intellectum ex hypostasi excludentem, ut si ponatur quod in Deo non sit aliqua proprietas relativa secundum rem, et quaeratur utrum remaneant supposita distincta. Et in hoc intellectu dixerunt aliqui quod sic pro eo quod supposita distinguuntur non per proprietates, sed per
1165 habitudinem et possibilitatem ad eas quae quidem remanet proprietatibus sic exclusis. Sed hoc nihil est dictum, quia talis possibilitas non esset nisi relatio rationis, de qua constat quod non distinguit personas; et iterum talis possibilitas poni non potest in divinis, cum essentia non se habeat per modum substrati aut subiecti, nec etiam persona respectu proprietatum, cum sit penitus indistincta, ut dictum est saepe.

1170 Et propter hoc dixerunt alii quod non remaneret distincta supposita quae sunt modo, sed fieret unum suppositum absolutum, quale intelligunt pagani. **/X 591a/** Sed nec etiam hoc stare potest, quia mens, quae recte et veraciter apprehendit divina, debet attendere quod proprietatibus sic exclusis non remaneret aliquid habens perseitatem tertii modi, nec etiam unitatem sive praecisionem, cum essentia non habeat propriam solitudinem aut perseitatem. Unde intellectus
1175 circumscribens proprietates debet attendere quod non remaneret nisi quid indistinguibile, et ideo debet concludere quod circumscriptio talis est impossibilis, et re et intellectu apud illum qui clare et proprie cognosceret naturam deitatis, modo autem, pro apprehensione viae, videtur nobis possibilis circumscriptio talis, quoniam ignoramus deitatis naturam.

Potest quoque intelligi quod fiat ista circumscriptio per intellectum apprehentem, eo modo
1180 quo rationale potest ab homine circumscribi, et remanebit animal. Et si sic intelligantur circumscribi proprietates, et quaeratur an remaneant distinctae hypostases, dicendum quod cum intellectus possit ab individuis alicuius inferioris abstrahere proprias rationes, quibus abstractis remanebunt apud eum ut individua superioris, sicut patet quod abstracta ab hoc homine vel illo ratione humanitatis, potest intellectus apud se retinere hoc animal vel illud et intelligere
1185 animalia duo distincta, manifeste patet quod si circumscribatur propria ratio hypostatica ab aliquibus suppositis, adhuc possunt intelligi plura supposita in communi. Unde non intellecta filiatione aut paternitate, adhuc posset aliquis novellus in fide instrui ut conciperet in Deo tres entes per se habentes solitudines tertii modi. Sic igitur, licet non possint mente apprehendi distinctae hypostases divinae sub propriis rationibus, possunt tamen apprehendi distinctae
1190 hypostases in confuso triplicando conceptum entis per se tertio modo, non tamen sub aliqua determinata ratione, quia nulla talis abstrahibilis est a suppositis, sed solus conceptus entis per se, ut dictum est in quaestione praecedenti.

An praeter /Vb 287ra/ supposita relativa sit aliquod commune suppositum absolutum in
1195 **Deo. Opinio communis.** Secundum vero dubium est utrum sit in divinis suppositum aliquod absolutum. Et dixerunt omnes communiter quod non, quia tale suppositum, si daretur, vel poneret in numerum cum aliis tribus, et distingueretur ab eis, et esset in divinis quarternitas personarum, quod erroneum est – vel non poneret in numerum cum eis, et identificaretur cuilibet illorum trium, et hoc magis impossibile est, tum quia de ratione suppositi <est> quod sit
1200 incommunicabiliter subsistens, quare cum communicaretur illud, iam non haberet rationem suppositi; tum quia quaelibet persona divina esset duplex suppositum, absolutum videlicet et respectivum, et esset una simplicissima subsistentia absoluta et relativa, quod poni impossibile

est; tum quia suppositum proprie dictum est quid subsistens complete ultima completionem in illa natura, et significatur ut habens, non res habita, non enim habet sub se aliquod <suppositum>
 1205 [positum* Vb] a quo habeatur, sed ipsum ponitur et substernitur /X 591b/ alteri, quod iam habet, tale autem, si poneretur transire et communicari in divinis tribus suppositis relativis, deficeret in condicionibus istis, haberet enim sub se tria supposita a quibus haberetur, nec esset quid completissimum incommunicabile pluribus. Igitur non est possibile poni in Deo suppositum absolutum, nec essentia divina se ipsa formaliter est suppositum.

1210

Opinio singularis quorundam. Fuerunt tamen aliqui qui dixerunt oppositum maxime ratione illa permoti quod divina essentia verissime est substantia singularis, proprium est autem substantiae ut sit suppositum et subsistat. Et iterum quia vere scitur de Deo quod est primum principium, primum efficiens et operans, non tantum apud christianum, immo et apud
 1215 philosophum. De quo autem scitur quod est vere operans et efficiens, de eo vere scitur quod est suppositum, et per consequens philosophi vere sciunt Deum esse suppositum, nesciverunt autem quod esset suppositum relativum, sed absolutum; vere itaque Deus est absolutum suppositum. Et iterum ab inferiori ad superius potest argui cum nota exclusionis ‘solus’ vel ‘tantum’; unde sequitur unus solus homo est, ergo unum solum animal est. Sed constat quod persona est quasi
 1220 superius ad Deum, quia secundum Philosophum in *Praedicamentis*, illud est superius a quo non convertitur subsistendi consequentia; sequitur autem ‘Deus est, ergo persona est’, et non e converso, unde patet quod persona est quasi superius, et commune respectu Dei. Ergo poterit a Deo argui cum nota exclusionis, dicendo ‘unus solus Deus creat vel est’, ergo ‘una sola persona creat vel est’; antecedens autem est verum, quare consequens erit verum quod una sola persona
 1225 creat. Hoc autem non potest verificari de personis relativis, cum ipsae sint tres, necesse est ergo quod verificetur de una absoluta persona communi tribus, et importata per nomen Dei. Sic igitur dixerunt isti quod est unum absolutum suppositum commune tribus, non ponens in numerum cum eis, immo non est aliud suppositum illud quam divina essentia, quae propriissime substat, et magis quam aliqua natura creata. Potest autem haec opinio adiuvari rationibus sex
 1230 superius, arguendo sexto loco inductis.

Quid dicendum secundum veritatem. Restat igitur nunc dicere quod videtur, ubi considerandum quod absolutum suppo-/Vb 287rb/-situm esse in Deo dupliciter potest intelligi. Primo quidem ut intelligatur quod divina essentia formaliter sit suppositum per se ipsam, et
 1235 quidem si sit habens propriam unitatem, et quasi substratum aliquid relationibus tribus, sicut videtur imaginari opinio communis, non apparet quin sit vere suppositum et persona, cum sit substantia singularissima habens perseitatem tertii modi. Unde secundum istam imaginationem, impossibile est quod relationes constituent supposita, immo non erit nisi unum suppositum absolutum, scilicet substantia divina, quae vere substat /X 592a/ relationibus, et non e converso;
 1240 et idcirco, si vera sit communis imaginatio, falsa est communis opinio primo posita, et vera singularis opinio aliquorum dicentium quod divina essentia est suppositum absolutum. Sed quia falsum est quod essentia sit aliquid tale – cum declaratum sit saepe quod infra unitatem essentiae clauduntur proprietates, intantum quod ipsa non est aliquod unum praecisum proprietatibus substratum, sed ex proprietatibus et essentia constituuntur tres distincti habentes
 1245 proprias unitates – ideo non est verum quod essentia sit suppositum vel subsistens, cum non sit aliquod distinguibile aut discretum a tribus.

Nec motiva opinionis secundae procedunt. Primum siquidem non, quia licet divina essentia sit substantia singularis, non est tamen suppositum, quia ratione infinitatis non habet perseitatem tertii modi, unde caret unitate et terminis finitivis, et fundat cum tribus proprietatibus tres
 1250 perseitates, unitates, ac personalitates, sicut dictum est saepe quod sunt tres perseitatibus suis discreti, sed secundum essentiam individui.

Secundum etiam non valet, quia philosophi concluderunt utique Deum esse suppositum, sed utrum absolutum vel relativum ignoraverunt, sicut videns animal a remotis <scit> [sit/sic Vb] se videre quoddam animal, sed ignorat an sit leo vel cervus.

1255 Non valet etiam tertium, licet enim ab inferiori ad superius possit argui cum nota exclusionis, quando in inferiori non <multiplicaretur ratio superioris, sicut ratio animalis non> [multiplicaretur ratio ... non *om. per homeo.* Vb] multiplicatur in uno homine, non enim sunt

1260 duo animalia in uno homine; ubi tamen multiplicatur, non tenet illa regula, sicut apparet quod, quia in uno homine sunt duae substantiae, forma scilicet et materia, non sequitur ‘si unus solus homo est, ergo una sola substantia est’, immo sunt duae, materia scilicet et forma. Et hinc est quod ab inferiori non tenet ista regula ad superius quod est ens, pro eo quod multa entia concurrere possunt in eodem inferiori; unde non sequitur ‘unus solus homo est, ergo unum solum ens est’, quia in homine per necessitatem est quantitas, qua partes organicae distinguuntur.

1265 Ad propositum itaque, quia conceptus personae non dicit aliquam determinatam rationem, ut superius <dicebatur>, sed est conceptus entis solitarii et per se, non sequitur ‘unus solus Deus est, ergo una sola persona est’, quamvis Deus sit inferius ad personam; immo in uno solo Deo personalitatis ratio potest multiplicari.

1270 Secundo vero potest intelligi absolutum suppositum in divinis non quidem quod essentia per se constituat suppositum, sed quia illa tria absoluta sint quae ponuntur in Deo. Et in hoc sensu dicendum est quod cum ratio personalitatis et subsistentiae /Vb 287va/ vere sit ad se tamquam ratio absoluta, ut supra probatum est ex dictis Augustini, supposita quidem divina vere sunt absoluta formaliter in quantum esse suppositum vel personam est participare rationem quandam quae absoluta est et ad se. Fundamentaliter tamen et denominative quasi a parte dicuntur
1275 supposita relativa, ut esse in Deo, nisi suppositum relativum in quantum personalitas non fundatur, nec etiam subsistentia in divinis nisi super relationem partialiter. Sola /X 592b/ enim essentia non fundat nec aliquod aliud absolutum, cum nullum aliud positivum et absolutum sit in Deo nisi essentia; sed essentia et relatio fundant omnem subsistentiam et personalitatem divinam iuxta modum expositum superius.

1280 In quo quartus articulus terminetur.

Responsio ad primo obiecta

Ad ea ergo quae superius primitus inducuntur, dicendum est. Ad primum quidem quod relatio formaliter non potest dare esse ad se, immo omnis formalis effectus relationis est ad aliud;
1285 fundamentaliter tamen potest constituere aliquid ad se, in quantum aliqua ratio negativa fundari potest super relationem. Unde solitudo et perseitas tertii modi fundari potest partialiter super eam, et per consequens ratio subsistentiae et personalitatis potest consurgere, licet sit absoluta, ex essentia et relatione. Et per idem patet ad secundum.

Ad tertium dicendum quod de ratione primae substantiae duo sunt, videlicet esse quid et esse
1290 ens per se tertio modo, et possunt ista ab invicem separari, sicut patet quod natura humana in Christo est quid et substantia individua, non tamen est per se tertio modo, cum sit alterius quiditas et natura, utpote Verbi. Similiter et partes substantiae, ut pes et manus, vere sunt quid, nec tamen habent perseitatem tertii modi. Relatio itaque non potest dare alicui quod sit prima substantia quantum ad esse quid. Unde nec personae divinae sunt quid per relationem, sed per
1295 essentiam deitatis. Potest tamen dare relatio perseitatem tertii modi alicui, non quidem formaliter, sed fundamentaliter; et per eundem modum dare potest esse unum aliquem, hunc vel illum. Ex quibus patet ad quartum, quintum, et sextum.

Ad septimum dicendum quod relatio illa specialis quam importat dicere vel [vel] dici, spirare vel spirari, et non praesupponit suppositum constitutum, immo ipsum constituit, ut declaratum
1300 est in corpore quaestionis. Et quod additur de dicto Augustini: verum est quod omne relativum est aliquid praeter relationem, sed quod illud aliquid sit suppositum non oportet. Quod vero additur, quod relatio oritur ex fundamento, non est verum de huiusmodi relationibus: concipere et concipi, dicere et dici, spirare et spirari. Patet enim quod esse conceptum non respicit realitatem conceptus per modum fundamenti et suppositi cui inhaereat, sed est intrinsecus
1305 modus essendi realitatis illius intrinsece sibi et indistinguibiliter adunatus. Et per idem patet ad octavum, quia non est simile de relationibus moventis et moti, non enim sunt modi intrinseci existendi rei illius quae movetur et movet, caro <enim> [etiam Vb] generata et generans possunt concurrere in eodem supposito continuo et quanto, propter hoc quod generare et generari, quae competunt carni, non sunt modi intrinseci existendi ipsius car-/Vb 287vb/-nis.

1310 Ad nonum dicendum quod ideo relationes istae singulares et speciales constituere habent supposita et distinguere, quia sunt modi existendi rerum intrinseci a rebus ipsis indistinguibiles et penitus indistincti. Hoc autem non habent nigredo aut albedo, aut quaevis aliae qualitates et

quantitates vel genera quaecumque, non enim sunt modi intrinseci existendi, sed quasi extrinseci et accidentales.

1315 Ad decimum dicendum dupliciter. Primo quidem quod ratio personalitatis <in divinis> est formaliter absoluta, quamvis sit fundamentaliter relativa, ut dictum est. Et idcirco relatio /X 593a/ unius personae, habens pro termino totam personam aliam sub ratione personalitatis, dicitur terminari ad aliquid absolutum. Secundo vero dicendum quod speciale est de concipere et concipi, generare et generari, prout <sunt> idem quod dicere et dici; speciale inquam est quod
1320 unum inferat aliud, ex conceptione enim activa rosae consurgit positio rosae in esse concepto, absque hoc quod aliud addatur realitatibus rosarum particularium quae sunt extra, nisi solum passive concipi et esse conceptum. Sic igitur speciale est in habitudinibus istis quod una inferat aliam, et quod mutuo terminentur ad invicem. Et per idem patet ad ultimum.

1325 **Ad secundo <obiecta>**

Ad ea vero quae secundo inducuntur dicendum est. Ad primum quidem dixerunt aliqui quod licet persona non sit ens per accidens physice, quia proprietas et essentia non distinguuntur realiter in persona, nec relatio est reale accidens respectu essentiae, nihilominus logice vel metaphysice ens per accidens est persona, pro eo quod essentia et relatio formaliter
1330 distinguuntur, nec praedicantur de se invicem nisi in secundo modo dicendi per se, qui est accidentaliter logice loquendo, nam secundum illum modum propria passio praedicatur de subiecto, et ea quae sic se habent non praedicantur de se invicem quiditative et formaliter, cum unum sit extra conceptum alterius, et quasi accidat illi. Secundum istos ergo concedi posset quod persona est ens per accidens. Sed quia modus iste multum indignificat divinam personam, et fundatur in hoc quod alias ostensum est verum non esse, videlicet quod essentia et relatio formaliter distinguantur, melius potest dici iuxta principia praeassumpta quod relatio et essentia constituunt conceptum simpliciter simplicem unum per se, nullo modo unum per accidens, pro eo quod sunt inter se penitus indistincta ac indistinguibilia re et intellectu. Et hoc patet evidentissime in verbo et conceptu, qui formatur* de rosa; conceptus enim rosae, qui est verbum
1340 eius, claudit in se realitatem rosae et passivam conceptionem, remanens quid simplicissimum et penitus indistinctum. Sicut igitur conceptus rosae non est ens per accidens, sed est quiditative quid absque omni accidentalitate, etiam secundi modi per se, sic et multo amplius Verbum Dei et Conceptus ipsius, qui est persona Filii, claudit in se deitatem et proprietatem conceptionis seu generationis passivae, quae non est aliud nisi dici indistinguibiliter et simplicissime, et absque
1345 omni accidentalitate.

Ad secundum dicendum quod argumentum illud demonstrative concludit ponenti, quod essentia sit aliquid distinctum, /Vb 288ra/ cui insit relatio tamquam fundamento substrato, sive intelligatur quod insit sibi tamquam distincto realiter vel formaliter; tunc enim necesse est quod essentia recipiat effectum formalem relationis, et denominatur generans genita et procedens. Sed
1350 qui concipit quod essentia et relatio sunt penitus et simpliciter indistincta, ita quod nec essentia /X 593b/ subicitur relationi nec relatio essentiae, non habet concedere consequenter quod essentia denominetur a relatione, nec relatio ab essentia, sed constitutum est id quod ab utroque denominatur. Et per idem patet ad tertium.

Ad quartum dicendum quod personae divinae debent distingui per huiusmodi origines ex hoc
1355 quod habent minimum entitatis, quia earum convenientia debet esse maxima et differentia minima; nihilominus ratio personalitatis non est imperfecta, quia summa perseitas et summa solitudo, quae nihil aliud <est> quam nullo modo esse alterius, fundari potest super relatione et essentia, sicut dictum est saepe.

Ad quintum dicendum quod relatio et essentia in divinis non habent proprie rationem
1360 duarum quiditatum, cum quiditates quae duae sunt habeant distinctos conceptus et sint ab invicem praecisibiles mente, cuius oppositum declaratum est de relatione et essentia divina.

Ad tertio obiecta

Ad ea vero quae tertio inducuntur dicendum est. Ad primum quidem quod falsum assumit, videlicet quod generare sit aliquid elicited in divinis, cuius oppositum ostensum est supra
1365 distinctione 5. Unde non elicited generare ab essentia, aut a persona, aut ab aliquo alio, nec est esse capiendū aliunde, sed est a se, sicut primum suppositum, ipsum namque cum essentia fundat

primam unitatem et primam subsistentiam, et sic constituit primam personam, quae secundum se totam est inelicitata, nec esse capiens aliunde. Et per idem patet ad secundum et tertium.

1370 Ad quartum dicendum quod Filius vere dicitur originari a Patre, dato quod constituatur Pater per originare. Et cum dicitur quod ea necessitate qua paternitas est actus primus, oportet quod eius correlativum, scilicet Filius, coexistat, etiam circumscripto omni actu secundo et omni productione, dicendum quod in hoc dicto implicatur contradictio, quoniam illud quod est actus primus constituens personam Patris est actus vere productivus, immo ipsa productio, quia
1375 generare vel dicere, et idcirco ea necessitate qua Pater est Pater per generare, Filius est Filius per generari vere illatum a generare, et per consequens Filius est vere ac proprie generatus.

Ad quintum dicendum quod Pater et Filius simul sunt naturali existentia, et etiam intelligentia. Unde in quocumque signo intelligitur Pater existere constitutum per generare, in eodem intelligitur Filius constitui per <generari> [generare Vb], quod infertur a <generare>
1380 [generari Vb]; et ita non impeditur quin Filius vere originetur.

Ad quarto obiecta

Ad ea vero quae quarto inducuntur, dicendum est. Ad primum quidem quod <generari> [generare Vb] una cum essentia fundat secundam unitatem et subsistentiam, et per consequens
1385 constituit secundam personam. Et ideo non est verum quod generari sequatur terminum iam productum, immo est id quo formaliter et intrinsece terminus dicitur genitus et productus; relatio vero filiationis /X 594a/ ordine rationis videtur fundari super generari, et ideo origines secundum nostrum modum intelligendi magis constituunt personas quam relationes, ut inferius /Vb 288rb/ apparebit. Et per idem patet ad secundum quia generari vere infertur a generare, nec
1390 quaeri debet in divinis alius terminus qui capiat esse per generari et per modum praevis et effectivi, sed per modum formalis principii, est enim Filius genitus formaliter per generari si praevis* vel quasi effective.

Per idem etiam patet ad tertium, quia licet relatio de genere relationis non possit acquiri, praeacquisito aliquo absoluto, originari tamen passivum, utpote generari, immediate infertur a
1395 generare, et non mediante absoluto, immo potius e converso: absolutum capit esse per <generari> [generare Vb] in creaturis, in Deo vero est propriissime generari absque hoc quod aliquid aliud esse capiat effective per ipsum, quia Filius non efficitur per generari, sed formaliter constituitur in esse genito, et fundamentaliter in esse personam.

Ad quartum dicendum quod generatio Filii non appellatur generatio quia sit productio ad
1400 substantiam terminata, sed quia terminatur ad Verbum, quod est mentis conceptus, imago, et proles, ut superius dictum fuit. Sicut igitur dicere in nobis dicitur generare quoddam intentionale propter hoc quod infert passivum concipi, ex quo cum realitate conceptus consurgit totus conceptus, sic dicere divinum est vere generare, ex quo infertur illud reale concipi quo Verbum divinum est formaliter Filius, et Partus, ac Conceptus. Nec propter hoc debet dici adaliquatio,
1405 quia non acquiritur relatio, sed vera origo; unde proprie dicitur originatio, et talis originatio, videlicet generari. Et si dicatur quod deberet dici passivatio, ut ita liceat loqui, ex quo non infertur directe nisi passiva generatio, dicendum quod nullum inconueniens est, dum tamen exprimitur quae passivatio*, quia passive generari.

Ad quintum dicendum quod passiva generatio non habet se ad personam Filii modo
1410 effectivo, sed modo fundativo, cum fundet illam personalitatem simul cum essentia. Et per idem patet ad sextum.

Ad septimum dicendum quod licet a spiratione activa necessitate naturali spirari profluat, et per consequens Spiritus Sanctus producatur immutabiliter, non tamen excluditur modus voluntarius, quia necessitas immutabilitatis potest concurrere in actu voluntario et libero, ut
1415 dictum est supra distinctione 6, et distinctione 1, dum ageretur de ratione libertatis, in quo consistit.

Ad quinto obiecta

Ad ea vero quae quinto inducuntur dicendum est. Ad primum quidem quod circumscriptis
1420 proprietatibus potest mens apprehendere distinctas hypostases in divinis, in generali tamen et confuse, scilicet quod sunt in Deo tres habentes perseitatem tertii modi, sed in speciali et

distincte non potest nisi apprehendantur proprietates super quas simul cum essentia perseitates illae fundantur.

Ad secundum dicendum quod paternitas et filiatio in divinis sunt se ipsis formaliter
1425 incommunicabiles /**X 594b**/, et repugnat eis quod communicentur secundum speciem, ex hoc
quod quaelibet est tota sua quiditas subsistens, ut supra dictum fuit distinctione 7. Repugnat
quoque eis quod communicentur in identitate numerali eo modo quo spiratio activa
communicari dicitur, pro eo quod natura passivae conceptionis est quod non reperiatur
1430 constituere nisi unum conceptum; non enim concipi, quo rosae conceptus constituitur, potest
conceptui floris vel lapidis communicari; et idem intelligendum est de conceptione activa, quod
non est aliud quam generare, /**Vb 288va**/ super quod fundatur paternitas, spirare vero bene
potest communicari, sicut dictum est dum inquireretur an Spiritus Sanctus distingueretur a Filio,
si non procederet ab eo. Secundum hoc ergo patet quod huiusmodi proprietates non contrahunt
incommunicabilem rationem ab essentia in qua fundantur, sed habent eam formaliter ex se ipsis.

1435 Ad tertium dicendum quod a generare et generari non potest abstrahi aliquis communis
conceptus, nisi indeterminatissimus conceptus entis, ut supra dictum fuit distinctione 19. Illum
autem abstrahi ab ultimis distinctivis et primo diversis nullum inconueniens est, pro eo quod
non dicit aliquam rationem explicite et distincte, ut supra dicebatur in quaestione de ente.

Et quod additur quod potest aliquis esse certus quod in Deo sunt aliquae relationes originis,
1440 et ignorare eas in speciali, dicendum quod hoc non est quia formetur aliquis conceptus
communis eis inferior ente; immo si determinate concipiatur ratio originis, non est communis
generationi et spirationi divinae univoce, quoniam illae quae sunt in Deo sunt simpliciter
eminentes et exemplares, in creaturis vero sunt exemplatae; talibus autem non potest communis
ratio reperiri, ut alias dictum fuit. Et hinc est quod concipere et concipi non sunt eiusdem
1445 rationis, nec verbum et pater in anima et in Deo, in eo namque sunt eminenter, et in anima
diminute.

Et si dicatur quod superius fuit dictum oppositum, dicebatur enim quod constituere
suppositum inest dicere et dici in divinis non quatenus divina sunt, sed per rationem
communem, quia hoc eis competit prout intentionaliter reperiuntur in anima – dicendum quod
1450 illa communicabilitas non debet intelligi nisi sicut ratio exemplaris et exemplata dicuntur inter
se convenire, non quia habeant rationem communem, sed quia sunt rationes convenientes in
quantum diminuta exemplarem imitatur.

Ad sexto obiecta

1455 Ad ea vero quae ultimo inducuntur dicendum est. Ad primum quidem quod ex perfectione et
actualitate divinae essentiae oritur quod fundat tres perseitates cum tribus proprietatibus
relativis; oritur enim ex intellectuali natura, quod se ipsam amando et intelligendo in supposita
tria multiplicet. Et hinc est quod provenit ex actualitate divina quod essentia non habeat
1460 propriam unitatem nec tertii modi perseitatem, quia tunc non posset fieri quasi partiale
fundamentum /**X 595a**/ trinae perseitatis et personalitatis. Quod vero additur de prima substantia
quod maxime substat, dicendum quod ibi accipitur substare sub accidentibus et secundis
substantiis, quod non habet locum in Deo.

Ad secundum dicendum quod nihil prohibet quaedam falsa probabiliora esse quibusdam
veris, ut I *Topicorum* dicit Philosophus; et idcirco Paganis et Iudaeis, et his qui ducuntur solo
1465 ingenio naturali occurrit Deus potius sub ratione suppositi absoluti quam relativi, non quia sit
verius, sed quia ut probabilius occurrit in primo aspectu.

Ad tertium dicendum quod non est perfectionis in substantiis separatis, quia natura in eis
fundat se ipsa perseitatem, immo perfectionis esset si cum tribus proprietatibus fundare posset
triplicem personalitatem.

1470 Ad quartum dicendum quod substantia, quae dicitur a subsistendo, idem est quod
subsistentia et suppositum eo modo quo grammaticus dicit quod pronomen meram substantiam
significat; et sic acci-/**Vb 288vb**/-piendo substantiam, essentia divina non est substantia, sed
sunt tres substantiae et subsistentiae in divinis; sed substantia, prout praedicatur de essentia,
accipitur pro ousia sive pro /**X 595b**/ natura quiditativa, et talis non dicitur a subsistendo.

1475 Ad quintum dicendum quod velle et intelligere non sunt actiones elicidae in divinis, etiam
secundum nostrum modum intelligendi, nisi apud falso intelligentem, ut inferius apparebit; unde

sunt idipsum quod divina essentia; creare vero est actus elicitus, sed non exigit suppositum absolutum, immo profluit a tribus, per unam tamen rationem existentiae.

1480 Ad sextum dicendum quod incommunicabilitas, in qua consistit subsistentiae ratio, et suppositi seu personae, nihil aliud est quam non esse alterius ullo modo eo modo quo individua substantiarum in creaturis dicuntur esse solitarie, et sui ipsius, et non alterius pars vel forma. Unde incommunicabilitas ista non est aliud quam perseitas tertii modi quae non competit essentiae nisi cum proprietatibus, ut dictum est saepe.

1485 Ad ultimam dicendum quod si essentia esset suppositum absolutum, nullo modo fieri posset quin poneret in numerum cum tribus suppositis relativis; ex quo enim haberet perseitatem in se et propriam unitatem, cum tribus proprietatibus faceret quaternitatem, ut superius extitit declaratum.